

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 17.

Lördagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 25 och första lagutskottets utlåtanden nr 15—18.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om fastighetstaxering år 1927 m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

*Förordnings-
förslag om
fastighets-
taxering år
1927 m. m.*

Genom proposition den 7 januari 1926, nr 34, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

dels förordning om fastighetstaxering år 1927;

dels förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för år 1927 m. m.;

dels ock förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 29 juni 1921 (nr 411) angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats en i anledning av propositionen väckt motion nr 328 inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Västbro m. fl., däri hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 34, med förslag till förordning om fastighetstaxering år 1927 m. m., besluta att, utan hinder av bestämmelsen i 1 § av anvisningarna till gällande bevillningsförordning, ny allmän fastighetstaxering skulle äga rum inom riket år 1927; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför nödiga författningsförslag.

Vidare hade två likalydande, jämväl i anledning av propositionen väckta motioner nr 216 i första kammaren av herr *Sederholm* m. fl. och nr 336 i andra kammaren av herr *Anderson* i Storegården m. fl. hänvisats till bevillningsutskottet, i vad de avsåge tre motionerna bilagda förslag till författningar.

I sistberörda båda motioner hade, såvitt nu var i fråga, hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å det i förevarande proposition ingående förslaget till förordning om fastighetstaxering år 1927, antaga motionerna bilagda förslag till förordningar om allmän fastighetstaxering år 1927, om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1927 samt om vissa ändringar i gällande förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Förordnings-
förslag om
fastighets-
taxering år
1927 m. m.
(Fort.)

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 34 samt med avslag ej mindre å motionen II: 328 av herr Eriksson i Västbro m. fl. än även å motionerna I: 216 av herr Sederholm m. fl. och II: 336 av herr Anderson i Storegården m. fl. sistnämnda båda motioner i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet, antaga

1) det med propositionen framlagda förslaget till förordning om fastighetstaxering år 1927;

2) det med propositionen framlagda förslaget till förordning om särskilda grunder för utgörande av kommunalutskylder för år 1927 m. m.; samt

3) det med propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 29 juni 1921 (nr 411) angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Herr **Sederholm**: Den motion, som jag tillsammans med flera andra ledamöter i kammaren väckt i detta ämne, avser att råda bot på det osäkerhetstillstånd, som rått och råder med avseende på giltighetstiden för 1922 års fastighetstaxering. Det är ju bekant och icke heller av utskottet bestritt, att denna taxering skedde under förhållanden, som voro synnerligen vacklande och osäkra med avseende på fastighetsvärdena. Dessa värden torde nu kunna anses vara någorlunda stabila, åtminstone i förhållande till vad de voro 1922. och det har visat sig, att 1922 års värden, jämförda med de nuvarande, ligga på ett helt annat plan, åtminstone inom stora delar av landet. Det är därför synnerligen angeläget, att tidsperioden mellan fastighetstaxeringarna icke blir längre, än vad den normalt är avsedd att vara. Det har redan uppstått vissa olägenheter på grund av dessa förhållanden. Motionen avser också att söka få fastighetstaxeringen vid en sådan tidpunkt, som har varit avsedd, nämligen efter förloppet av en femårsperiod.

Av utskottet har gjorts den invändningen, att när vi nu arbeta med en provisorisk lagstiftning på detta område, man skulle kunna låta med fastighetstaxeringen anstå. Emellertid förhåller det sig ju så, att de förslag, som föreligga med avseende på nya skattelagar i fråga om grunderna för fastighetstaxeringen icke väsentligt skilja sig från dem, som tillämpades 1922, och motionärerna ha därför ansett, att det åtminstone icke skulle innebära några avsevärda olägenheter att på basis av grunderna av år 1922, med tillbörligt hänsynstagande till de mindre förändringar, som blivit föreslagna, kunna genomföra en fastighetstaxering med början redan innevarande höst och avslutande under loppet av 1927. De invändningar, som därvidlag gjorts från utskottets sida, att detta skulle medföra ett ställningstagande på förhand till det förslag, som kan komma att prövas av riksdagen, kunna efter min mening icke vara riktiga. Fastighetstaxeringen kan mycket väl utföras på ett sådant sätt, att den är användbar även under de nya skattelagarnas tillämpningstid och användbar utan åtminstone några avsevärda kompletteringar eller omarbetningar. Om de nya skattelagarna sedermera antagas och därvid genomförs andra grunder för fastighetstaxeringen, så kommer detta säkerligen att mycket väl kunna genomföras vid nästföljande fastighetstaxering.

På grund av dessa skäl skulle jag, herr talman, yrka bifall till motionen. Att jag nu icke gör det beror på det bestämda uttalande utskottet gjort, att i varje fall och oberoende av, huruvida kommunalskattefrågan kommer till lösning nästa riksdag eller icke, en fastighetstaxering måste äga rum under 1927—1928. Jag har inhämtat, att en del av det material, som skulle ligga till grund för nästa fastighetstaxering, icke kan bli färdigt inom den tid, som behöves för att genomföra fastighetstaxeringen 1926—1927, och där föreligger alltså ett rent sakligt skäl för att vara med om detta uppskov.

Under uttalande av, att nästa fastighetstaxering i varje fall, på sätt utskottet uttalat, icke må uppskjutas längre än till 1927—1928, vill jag inskränka mig, herr talman, till att icke framställa något yrkande i frågan.

*Förordnings-
förslag om
fastighets-
taxering år
1927 m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för allmänheten att å motbok uttaga s. k. exportporter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samfällighet, bildad enligt 7 kap. vattenlagen, av tryggad rätt att av delägare utfå honom i visst fall åliggande bidrag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Siam avslutad vänskaps-, handels- och sjöfartstraktat; och

nr 15, i anledning av väckt motion om ändring av § 43 mom. 2 riksdagsordningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för anordnande av en skolstation för utbildning i undervattenssignal- och hydrofontjänst.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckt motion angående tillgodoräknande av viss tjänstetid för expeditionsvakten i sjöförsvarets kommandoexpedition G. W. Breed.

*Ang. expedi-
tionsvakten
G. W. Breeds
placering i
löneklass.*

Uti en inom första kammaren av herr *J. H. T. Julin* väckt motion (nr 74) hade hemställts, att riksdagen ville medgiva, att expeditionsvakten i sjöförsvarets kommandoexpedition G. W. Breed måtte för bestämmande av begynnelselön och sedermera för uppflyttning i löneklass tillgodoräknas en tid av 11 år och sex månader av förut innehavd militäranställning samt att den avlöningsförhöjning, varav han sålunda skulle komma i åtnjutande, måtte till honom utgå retroaktivt, räknat från den 1 juli 1923.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att herr *Julin*'s förevarande motion I: 74, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Julin*: Herr talman! Jag skall be att få berätta en liten historia från svensk statsförvaltning. Den har sina poänger så att man skulle kunna kalla den lustig, om den inte för en person närmast kan betecknas som tragisk.

År 1907 tog en ung man anställning i flottan som skeppsgosse och stod kvar som skeppsgosse och menig till hösten 1912. Då befordrades han till korpral.

Ang. expeditionsvakten
G. W. Breeds
placering i
löneklass.
(Forts.)

Han steg i graderna, blev underofficerskorpral och underofficer i tredje graden, och som sådan kvarstod han till julen 1920. Så flyttades han upp i tredje gradens tredje löneklass, och där stod han sedan kvar från 1 januari 1921 till midsommaren 1923. Han hade skött sig väl i sin tjänst och hade de bästa vitsord, men längtade tillbaka till landbacken. Han hade varit med ute på sjön i 16 år. Han sökte sig in till en expedition i Stockholm och fick också en anställning som expeditionsvakt på sjöförsvarets kommandoexpedition. Det lät ju ganska bra. Han tillträdde sin tjänst, men när avlöningen första gången utbetalades, så underrättades han om, att den avlöning, han hade haft som underofficer, kunde han inte längre få uppbära. Han stod nu under ett helt annat avlöningsreglemente. Han hade ingen möjlighet att få tillgodoräkna sig de 16 år han förut tjänstgjort i flottan, nu när han inträtt i arbete hos den centrala ledningen, i flottans överexpedition, utan nu går han in under ett annat och nytt reglemente. Han får börja från början. Det tyckte han var orimligt, ty han tänkte: Hade jag exempelvis gått in i järnvägen, ett helt annat verk, så hade jag fått tillgodoräkna mig den tid jag förut haft statsanställning, men när jag går in vid en flottans expedition, så strykes det ett streck över det hela. Jag har ingenting till godo och får börja från början.

Han ville inte låta sig nöja med detta, utan gick till kungs. Kungl. Maj:t remitterade ärendet till statskontoret och civilförvaltningens lönenämnd. Statskontoret undersökte saken och sade: Ja, här ha vi 11 §, som handlar om rätten att tillgodoräkna sig extra ordinarie tjänstgöring eller privat anställning, när man befordras till ordinarie. Den kan man inte tillämpa i detta fall, ty han var inte extra ordinarie utan ordinarie i flottan. Så ha vi 12 §, där det talas om befordran till högre lönegrad än man haft i föregående tjänstgöring. Det kan man inte tillämpa på honom, ty expeditionsvakt är inte högre än underofficer, tvärtom. Så återstår § 12:2, som handlar om förflyttning från lägre lönegrad till högre, och den skulle naturligtvis i detta fall tillämpas, om man bara kunde jämföra dessa två avlöningsreglementens lönekonstruktioner. Men de äro olika, så det går inte. Men det är klart, säger statskontoret, att sökanden skall ha sin rätt, så att Kungl. Maj:t får bekväma sig att gå in till riksdagen med proposition och begära riksdagens samtycke att tillämpa denna paragraf. Civilförvaltningens lönenämnd undersökte saken lika grundligt och sade: Vi skola inte göra saken krångligare än den är. Om man börjar jämföra de två lönelementena, äro de inte mera olika varandra, än att man kan koppla ihop dem och låta en karl gå över från det ena till det andra. Visserligen kommer han inte i precis motsvarande fack, men låt oss tillämpa den bestämmelsen, som säger, att tjänsteman, som på egen ansökan förflyttas från en högre lönegrad till en lägre, får behålla sin lön, dock icke i något fall lön enligt högre löneklass än den högsta för den lägre tjänsten gällande. Om man tillämpar det i detta fallet, så får han behålla sin underofficersavlöning. Han kommer att få så många tjänsteår, att han går in i motsvarande klass inom den nya graden.

Frågan gick till Kungl. Maj:t, men Kung. Maj:t gjorde ingenting åt saken, eller rättare sagt, Kungl. Maj:t avslog framställningen. Det tolkade vi, som studerade frågan, så, att Kungl. Maj:t inte ansåg, att man med stöd av nu träffade avlöningsbestämmelser kunde avgöra saken, utan att frågan måste gå till riksdagen. Då det var ett enstaka fall, kunde man knappast beräkna, att Kungl. Maj:t omedelbart skulle gå till riksdagen, och därför tillät jag mig väcka motion i frågan och hoppades, att statsutskottet skulle reda ut denna affär. Jag tyckte framställningen var skälig. Men statsutskottet hade naturligtvis möjlighet att förklara, att såväl 11 § som 12 §:1 och 12 §:2 voro oanvändbara. Det hittade på ytterligare ett skäl i denna historia. Det säger: Den här sjömannen, som tjänstgjort 16 år i flottan och vill tillgodoräkna sig

denna tid eller någon del därav, han åberopar förhållanden, till vilka vi inte kunna taga någon som helst hänsyn. Han var inte ordinarie, han var inte extra ordinarie. Vad var han då? Han var ingenting. Den 30 juni 1923 var han underofficer i tredje graden. Den 1 juli 1923 var han ingenting. Han hade ingen anställning längre. Han tycktes ha varit anställd enligt kontrakt, som upphört den 30 juni. I 16 år hade han tjänstgjort i flottan, men i det ögonblick han tar avsked, har kontraktet utlöpt, och man kan inte taga någon hänsyn till det.

Man skall vara mycket stark för att inte anse sig behöva taga hänsyn till någonting, man skall vara, ja, man skall vara — *statsutskottet*, för att komma till denna slutsats.

Ja, jag kan ju ingenstans komma. Jag vet, att andra kammaren har fattat sitt beslut i enlighet med utskottets avslagsyrkande. Jag har i alla fall ansett mig böra säga detta här, och jag har förvissat mig om, att man inom vederbörande expedition inte är olivad för att gå in till Kungl. Maj:t med begäran att få dessa bestämmelser, i vilka det tydligen fattas något, ändrade, genom att t. ex. i 11 §: 2 få infört två ord, så att den skulle få följande innehåll: Vid befordran till ordinarie tjänst må befattningshavare, efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, helt eller delvis tillgodoräkna sig jämväl den tid han i eller utom statens tjänst utfört arbete. Enligt nu gällande bestämmelser är det endast arbete utom statens, vartill hänsyn i detta fall skall tagas. Det är en ändring, som jag inte tror bör möta svårighet att få igenom, och jag vädjar till dem, som makten hava, i detta fall regeringen, att när denna framställning eventuellt kommer in, taga den i beäget övervägande.

Jag har intet yrkande.

Herr Widell: Herr vice talman! Då den föregående ärade talaren icke framställde något yrkande, hade det kanske varit obehövt att från statsutskottets sida svara på vad han anförde. Jag skall också fatta mig mycket kort. Jag vill endast omnämna det förhållande, att den befattningshavare, som det här gäller, haft konstitutorial såsom underofficer av tredje graden. Sådant konstitutorial gäller i tre år, och om man under dessa tre år haft fullt tjänstbarhetsbetyg hela tiden, erhåller man fullmakt på tjänsten efter de tre årens utgång. Vad denne Breed beträffar, fick han under tiden minskat tjänstbarhetsbetyg, visserligen på grund av en omständighet, som icke kan läggas honom till last, och på den grund kunde han icke få fullmakt, utan han måste på grund av gällande bestämmelser avgå ur flottans tjänst. Då fick han den fördelen, att han omedelbart utnämndes till ordinarie expeditionsvakt i försvarsdepartementet. Det är ju något ganska ovanligt, att en person omedelbart befordras till ordinarie, utan att ens en enda dag ha tjänstgjort på den platsen förut. Han fick emellertid denna fördel, och det är ingenting att säga om det. Men statsutskottet har omöjligt kunnat finna, att det skall förefinnas skäl till att ytterligare öka denna fördel genom att låta honom tillgodoräkna sig en föregående tjänstgöring, vartill han, såsom den föregående talaren nämnde, enligt beslut av Kungl. Maj:t icke är formellt berättigad. Är icke detta ändå att ställa för stora anspråk? Över huvud måste naturligtvis riksdagen vara ytterligt försiktig att i sådana fall som detta gå emot Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har prövat frågan två gånger och funnit, att han icke kan uppflyttas i löneklassen på grund av föregående tjänstgöring och också funnit, att skäl icke finnas att förelägga frågan för riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

*Ang. expeditionsvakten
G. W. Breeds
placering i
löneklass.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv.

Utskottets hemställan bifölls.

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelmedel.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion om återbetalning av i visst fall erlagda stämpelmedel.

I en inom andra kammaren av herr *L. Brännström* väckt motion, nr 49, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vissa av Bure aktiebolag utbetalda stämpelmedel, tillhoppa 31,274 kronor, skulle till bolaget återställas.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att herr Brännströms förevarande motion, II: 49, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, O. Bergqvist, J. G. Walles, A. R. Rooth, A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund, P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *J. Jönsson* i Revinge och *S. Persson* i Fritorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av herr Brännströms förevarande motion, II: 49, måtte medgiva, att av Bure aktiebolag erlagda stämpelmedel, till ett belopp av 14,862 kronor, måtte till bolaget återbetalas och beloppet avföras från inkomstiteln stämpelmedel.

Herr **Walles**: Herr talman! Då detta ärende förevarit å den avdelning inom statsutskottet jag tillhör, ber jag att med några ord få relatera saken.

Den 1 augusti 1921 ikraftträdde en förordning, vari bestämdes, att fångeshandling angående förvärv av fast egendom genom skifte vid upplösning av bolag eller förening skulle stämpelbeläggas lika med avhandling om byte av fast egendom. Före denna tid var sålunda ifrågavarande fångeshandling stämpelfri.

Den 3 juni 1921, alltså 2 månader före den nya bestämmelsens ikraftträdande, inlämnades till Burträskts tingslags häradsrätt skifteshandling för lagfart å egendom, utskiftad på grund av likvidation, som beslöts redan den 25 januari samma år. Den t. f. domaren lät emellertid icke intaga ifrågavarande lagfartsansökan till protokoll, och sökanden erhöi icke genom stämpelbeläggning bevis för inlämnandet, enär i förevarande fall någon stämpel icke skulle erläggas. Att ärendet icke protokollfördes blev emellertid sökanden ej underkunnig om, förrän efter det han år 1922, då handling rörande samma skifte, men av egendom, belägen inom annat tingslag, nämligen Skellefteå tingslag, där inlämnades och varå senare av advokatfiskalen i Svea hovrätt avfordrades stämpelavgift, som även av sökanden erlades. Häröver anförde sökanden besvär, som dock av hovrätten och Kungl. Maj:t ogillades.

I samband med överklagan det hade emellertid inforrats yttrande från domhavanden i Skellefteå tingslag. I detta yttrande till advokatfiskalen var bifogad en avskrift av en skrivelse från t. f. domhavanden i Burträskts tingslag och ställd till domhavanden i Skellefteå, innehållande meddelande från den förstnämnde, att den 3 juni 1921 handling i huvudskrift ingivits till Burträskts tingslag för erhållande av lagfart å ifrågavarande skiftesfång. Skrivelsen var daterad den 4 juni, alltså dagen efter inlämnandet. Härigenom erhöi nu sökanden officiellt bevis för att skifteshandlingen verkligen inlämnats å tid som av sökanden angivits, och först efter erhållandet härav ansåg sökanden möjligt överklaga stämpelbeläggningen hos Kungl. Maj:t, som dock avlog framställningen.

Svea hovrätt, som i saken hördes, förklarade sig *nödsakad* avstyrka bifall. Denna formulering synes häntyda på att hovrätten av formella skäl gått på avslag. För min del är jag fullkomligt övertygad om, att så var fallet. Det är även anmärkningsvärt, att statskontoret, som också haft att yttra sig, har funnit vid prövning av ärendet sådana omständigheter föreligga, att restitution bör medgivas, enär eljest statsverket komme att på sökandes bekostnad göra en obehörig vinst.

Jag anser, att man med full rätt kan påstå, att här icke föreligger klara papper för att staten är behörig till dessa stämpelmedel. Då ekonomisk tvist mellan enskilda samhällsmedborgare uppstår om krav, är den krävande parten bevisskyldig, och när dylika bevis icke kunna presteras, förfaller kravet. Då jag anser, att även staten bör följa denna rättsregel, kan jag icke biträda utskottsmajoritetens uppfattning, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vilken redan av andra kammaren bifallits.

Herr Luterkort: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet redan nu, därför att jag från min egen dagliga verksamhet har litet kännedom om de omständigheter, som ligga bakom ett sådant förhållande som det, varom här är fråga. Jag har nu ansett det vara nödvändigt att göra en något bredare uppläggning av ärendet, för att herrarna själva skola kunna bilda sig en föreställning om var det rätta ligger i denna sak.

Som herr Waller redan påpekat, gäller det här en fråga om återfående av stämpelmedel, vilka av en enskild part, i detta fall ett bolag, erlagts till staten. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det icke förefaller otroligt, att det inverkat på en del av utskottets ärade ledamöter, att sökanden här varit ett bolag. Jag vill dock härutinnan understryka, att då det gäller att bedöma en fråga med hänsyn till billighetsskäl, det ju icke kan vara rätt att ställa ett bolag i annan ställning än en enskild person.

Det har ju nämnts, att andra kammaren redan gått på reservanternas förslag; och jag kommer här att framställa yrkande om bifall till den reservation, som avgivits inom statsutskottet och om vilken förenat sig 10 ledamöter från samtliga de i statsutskottet representerade partierna.

Vad så själva saken beträffar, vill jag till att börja med nämna, att utskottets majoritet inte givit annan motivering, än att den förklarar sig anse, att omständigheterna i saken inte böra föranleda ett sådant frångående av stämpelförordningens bestämmelser, som ett bifall till motionen skulle innebära; och så återopas helt allmänt konsekvenserna. Jag vill härtill anmärka, att då ett ärende som detta, en fråga om efterskänkande av en rätt, som staten har på grund av laga kraft ägande utslag av judiciell eller administrativ myndighet, underställes riksdagens prövning, bör denna prövning aldrig avse annat än huruvida tillräckliga billighetsskäl för efterskänkandet föreligga. Men det är lika klart, menar jag, att en dylik undersökning i någon mån måste föregås av ett sådant skärskådande, herr talman, som jag skall tillåta mig att, i den korthet som ärendet möjliggör, underkasta detsamma.

Jag vill då nämna, att det här rör sig om två särskilda belopp av stämpelmedel, ett på omkring 16,000 kronor och ett annat på omkring 14,000 kronor. Jag skall emellertid inte göra någon mera ingående framställning beträffande det större beloppet helt enkelt därför att det inte finnes någon utsikt att vinna bifall till ett sådant yrkande, som motionären framställt. Vid utskottets utlåtande finnes icke någon reservation som går längre än om bifall till återfåendet av 14,000 kronor. Beträffande de 16,000 kronorna skall jag i alla fall nämna så mycket, som kan ha betydelse för bedömande av den sak, som är relevant nu, d. v. s. frågan om, huruvida sökandebolaget skall kunna få tillbaka den andra summan.

Om återbetaling till Bure aktiebolag av erlagda stämpelmedel.
(Forts.)

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelmedel.

(Forts.)

Det har varit ganska svårt att bilda sig en ståndpunkt på grundval enbart av de handlingar, som finnas tryckta här, enär de vimla av fel; det finnes odaterade eller obestyrkta handlingar o. s. v., men jag har kompletterat upplysningarna vid besök i Svea hovrätt, där jag samtalat med vederbörande; och de uppgifter jag nu lämnar äro alltså kontrollerade.

Enligt vederbörligt lagfartsprotokoll söktes och beviljades den 8 juni 1922 vid Skellefteå tingslags häradsrätt, Västerbottens norra domsaga, lagfart å vissa fastigheter, belägna inom Burträsk, Bureå och Skellefteå socknar. Det var stämpeln på dessa fastigheter, som skulle uppgå till 16,412 kronor. Denna stämpelavgift blev då inte erlagd. Orsaken till att frågan kommit i det föreliggande tillspetsade läget, är att den 1 augusti 1921 trädde i kraft en lagändring, som förändrade lagfartssökandes ställning med avseende på hans skyldighet att erlagga stämpelavgift så till vida, att före den 1 augusti 1921 lagfartsansökan på grund av skifteshandling över skifte vid likvidation av bolag, var fri från stämpelavgift, under det att efter den 1 augusti 1921 stämpelavgift å dylikt fång skulle erläggas. Den rättsliga fråga, som det här gäller är, huruvida Bure aktiebolag på den grund, att det *de facto* gjort ansökan om lagfart på grund av skifteshandling före den 1 augusti 1921, lagligen bort hava varit befriat från erläggande av stämpelavgift. Om vi hålla oss endast till lagfartsprotokollet, har lagfart ostridigt både sökts och beviljats *efter* nämnda dag, och det är ju det, som har föranlett, att hovrätten och högsta domstolen endast kunnat gå på det vitsord, som tillkommer vederbörande protokoll och följaktligen inte kunnat taga hänsyn till huruvida tidigare mer eller mindre uppenbart — jag kommer till det senare — gjorts ansökan om lagfart.

Alltså var det, såsom jag nyss sade, så, att vederbörande sökte och fick lagfart den 8 juni 1922, d. v. s. ett år senare än den här omtvistade lagfartsansökningen gjordes vid Västerbottens norra domsaga. Man kan då fråga sig, varför ej stämpel då erlades — det är den tidigare av de båda lagfartsansökningarna det här är fråga om. Det framgår av handlingarna, att skifteshandlingen upptager fastigheter, belägna inom båda domsagorna. Här vill jag för dem, som icke känna stämpelförordningen, inflicka den upplysningen, att enligt § 13 i densamma skall i ett sådant fall som detta, då lagfart skall sökas å fastigheter, belägna inom olika domsagor, stämpelavgift för samtliga fång erläggas vid den domstol, där lagfart första gången sökes.

Man kan nu antaga, varför stämpelavgift då icke erlades; anledningen här till har också betydelse för bedömande av själva huvudsaken.

Det är, såsom herrarna i statsutskottet veta, så, att vederbörande bolag redan den 3 juni 1921, således innan de strängare bestämmelserna om stämpelavgiften trädde i kraft, genom ombud ha inställt sig hos domaren i Västerbottens mellersta domsaga, i syfte att söka lagfart å ifrågavarande fång. Det är tvivelaktigt, huruvida ombudet kom till *domhavanden* på kansliet eller om han inställde sig inför *häradsrätten* vid domarebordet. Men han har i varje fall den 2/6 1921 inlämnat denna skifteshandling. I samband härmed tyckes sökanden ha hemställt hos domhavanden, att en avskrift av skifteshandlingen måtte överskickas till domhavanden i Västerbottens läns norra domsaga. Närmare anledningen härtill känner man icke, men domhavanden tillmötesgick honom och skrev den 4 juni 1921 ett brev, som är av betydelse i målet och som har följande lydelse: »På framställning av Bure aktiebolag får jag härmed äran översända närslutna protokollsutdrag med tillkännagivande, att nämnda handling i huvudskrift den 3 innevarande juni ingivits till Burträsk tingslags häradsrätt» — »*häradsrätt*», skriver domhavanden verkligt, men han säger sedan, att det icke var till häradsrätten handlingen ingavs. Jag vill stryka under detta, enär jag antager, att herr Ekman kan vilja åberopa sig härav —

»för erhållande av lagfart å i protokollet omförmälda inom nämnda rätts domvärjo belägna fastigheter. Protokollsutdraget i huvudskrift kommer sedermera att översändas till Eder». Detta brev var undertecknat av t. f. domhavanden Jacobsson.

Sedermera har det konstaterats, att detta brev jämte en avskrift av skifteshandlingen finnes i arkivet hos domhavanden i Västerbottens läns norra domsaga, där lagfart söktes den 8 juni 1922, och det är, såsom herr Walles påpekade, den omständigheten, som gjort, att bolaget i sinom tid fick kämmedom om, att någon lagfartsåtgärd icke vidtagits av domhavanden i Västerbottens läns mellersta domsaga.

Den omständigheten, att domhavanden i Västerbottens läns norra domsaga fått nyssnämnda meddelande från domhavanden i Västerbottens läns mellersta domsaga, har uppenbarligen varit anledningen till, att den förre antagit, att ärendet behörigen handlagts av domhavanden i Västerbottens läns mellersta domsaga, där det de facto icke handlagts, och då har någon stämpeluppbörd icke skett den 8 juni 1922.

Det är, såsom herr Walles nämnde, så, att vid granskningen av protokollet så sent som år 1924 — det är lång tid efteråt, det måste erkännas — blev saken aktuell genom att advokatfiskalen i Svea hovrätt avkrävde bolaget 16,000 kronor. Då uppstod den aktion från bolagets sida, som jag nu icke närmare skall giva mig in på och som gick ut på att återfå dessa 16,000 kronor. Bolaget gick till hovrätten, men hovrätten sade, att det icke visats skäl, som kunde föranleda restitution av dessa stämpelmedel, och detta utslag fastställdes av högsta domstolen.

Här föreligger således i denna del, beträffande 16,000 kronor, ett högsta domstolens utslag, och jag förmodar, att detta varit anledningen till, att man icke ens velat gå närmare in på de billighetsskäl, som föreligga, utan stannat vid att koncentrera sina bemödanden på att få igen de 14,000 kronorna. Frågan om dem är nämligen icke prövad av domstol, men däremot är den prövad av Kungl. Maj:t i administrativ väg.

Jag skall då beröra, huru det förhöll sig med den lagfart, för vilken en stämpelavgift av 14,000 kronor skulle utgå.

Det söktes lagfart i Västerbottens läns mellersta domsaga dels den 21 december 1922 vid Nysätra tingslags häradsrätt och dels den 28 i samma månad vid Burträsk tingslags häradsrätt. Det var hos domhavanden i Burträsk, som ett ombud för bolaget inställt sig redan den 3 juni och lämnat in skifteshandlingen. Det var alltså nu fråga om lagfart vid den domstol, dit man först vänt sig. Vid de båda sistnämnda lagfartsansökningarna erlades ostridigt stämpelavgift till belopp av 14,862 kronor, varom nu är fråga.

Så sent som den 14 oktober 1925 skrev bolaget till Kungl. Maj:t och anhöll om restitution av dessa omkring 14,000 kronor. Bolaget uppgav i denna sin ansökan, att skiftesinstrumentet redan i juni 1921 blivit för vinnande av lagfart ingivet till Burträsk tingslags häradsrätt, och att detta varit fallet framginge av det av mig nyss återgivna brevet. Bolaget framhöll, att bolaget vid den tiden det första gången sökte lagfart icke varit skyldigt att betala stämpelavgift å fånget och att alltså någon stämpelavgift icke bort utgå. Men då bolaget först nyligen upptäckt, att fångeshandlingen, som bolaget yttrade, tidigare i lagfartshänseende föredragits inför Burträsk tingslags häradsrätt, hade bolaget icke förr varit i stånd att väcka frågan om den oriktigt påförda stämpelavgiften.

I detta ärende avgav Svea hovrätt på remiss utlåtande till Kungl. Maj:t. Det är detta utlåtande, som herr Walles åberopat. Han sade, om jag icke hörde fel, att han trodde sig ur detta utlåtande kunna utläsa, att hovrätten, om den icke mäst pröva frågan ur strängt rättslig synpunkt, ställt sig på den

Om återbetaling till Bure aktiebolag av erlagda stämpelmedel.
(Forts.)

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelmedel.

(Forts.)

ståndpunkten, att billighetsskäl talade för, att bolagets anhållan borde bifallas. Jag tror, att jag kan stryka under, att detta ligger i hovrättens utlåtande.

Hovrätten säger nämligen så här: »Enligt hovrättens mening är det visserligen styrkt, att bolaget redan i juni 1921 avlämnat skiftesinstrument till tillförordnade domhavanden i Burträsk tingslag, men det kan ej anses ådagalagt, att detta skett i bestämt syfte att påkalla häradsrättens prövning av frågan om lagfart å bolaget tillskiftade fastigheter. Visserligen uppgiver förenämnda brev till förordnade domhavanden själv, att handlingar ingivits till häradsrätten för erhållande av lagfart, men av ett utlåtande, som han i ett till hovrättens prövning beroende stämpelärende avgivit och som i avskrift bifogas framgår, att han förmenar avsikten med handlingens avlämnande hava varit, att lagfart skulle anses sökt endast i det fall att domhavanden funne hinder för dess beviljande ej möta, något som tvivelsutan skulle överensstämma med rådande sedvana vid många domstolar. Att domhavanden i själva verket hela tiden haft denna uppfattning om förhållandet kan slutas därav, att ärendet ej blivit vid häradsrätten protokollfört.»

Det gäller nu att bedöma, vilket värde man skall i billighetshänseende tillmäta den omständigheten, att handlingen faktiskt icke blivit protokollförd.

Hovrätten yttrade omedelbart vidare: »En sådan slutsats är sannolikare än ett antagande att det varit av förbiseende, som protokollföring uteblivit.»

Enligt min uppfattning är det fullt klart, att det *icke* varit av förbiseende, som domaren icke intagit skifteshandlingen i protokollet, utan att det varit fullt medvetet, som han underlåtit att göra detta, och avgörandet hänger på, huruvida detta förfarande står i överensstämmelse med en mer eller mindre tillåten praxis vid våra häradsrätter i fråga om lagfartsärenden.

Nu framgår det icke riktigt av de tryckta handlingarna, vad som varit skälet till, att domhavanden underlåtit att intaga denna lagfartsansökan i protokollet, men jag har av akten, som jag haft tillfälle att genomgå, funnit, vad skälet varit, och jag skall be att i korthet få omnämna detta.

Domhavanden hade den uppfattningen, att i detta fall lagfart icke borde beviljas, förrän årsstämmingstiden för bolagets ökända borgenärer gått till ända, och han hade därför icke velat, då han fick skiftesinstrumentet, taga in det i protokollet. Han hade uppenbarligen, såsom hovrätten med rätta stryker under, att praxis är vid åtskilliga häradsrätter, icke velat — och detta var i sökandens eget intresse — förorsaka sökanden några kostnader, som skulle visa sig överflödiga. Jag vill erinra om, att fångeshandlingen var rätt vidlyftig, och att det därför hade blivit ett ganska dyrt protokoll, om bolaget skulle ha löst det. Det är lyckligtvis nu mycket vanligt vid våra häradsrätter — min egen erfarenhet är ganska vidsträckt härutinnan — att man för att bespara sökanden onödiga kostnader icke vidtager några åtgärder, som icke äro nödvändiga.

Givetvis kan, rent rättsligt sett, även en annan sak inverka på bedömandet, och det är frågan, huruvida denna lagfartsansökan hade bort avslås eller förklaras vilande. Jag tror — jag vill icke besvära kammaren med någon ingående undersökning av den saken — att domhavanden bort komma till det resultatet, att lagfartsansökningen borde förklaras vilande, och då hade frågan om, huruvida stämpelavgift skulle erläggas eller icke bort prövas vid det tillfället. Alltså hade verkligen tidpunkten för erläggande av stämpelavgiften varit den 3 juni 1921, d. v. s. innan de strängare bestämmelserna trätt i kraft.

Jag är nu framme vid den springande punkten i ärendet, och jag skall då något litet uppehålla mig vid densamma, därför att jag anser, att den även ur andra synpunkter har stort intresse, särskilt med hänsyn till, att detta spörsmål snart nog kommer tillbaka här i kammaren i ett annat sammanhang.

Olyckan i detta fall är det förhållandet, att man vid häradsrätterna här i landet i fråga om lagfartsansökningar och handläggning av småprotokollärenden i allmänhet uppehåller fiktionen, att dessa ärenden verkligen handläggas av häradsrätterna, under det att i själva verket en bestämd praxis fört därtill, att någon sådan handläggning faktiskt icke förekommer vid häradsrätterna. Jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag säger, att i ett stort antal domsagor någon föredragning av lagfarts- och inteckningsärenden icke förekommer. Jag ber att få nämna, att i södra Roslags domsaga, som är den största vi ha eller åtminstone var den största, som fanns i riket före inrättandet av den inskrivningsavdelning, som jag varit med om att få till stånd, förekom aldrig, att lagfarts- och inteckningsansökningar kommo in på rättens bord, utan de lämnades in i kansliet och registrerades och stämpelbelades av ett biträde, som sysselsatte sig med dessa saker. Domhavanden underkastade dessa ärenden en smidig och mera praktisk prövning, som gick ut på att i största möjliga mån hjälpa parten ifrån onödiga beslut och onödiga kostnader.

Nu är det, såsom förut nämnts, givet, att domhavanden — och det var det också hovrätten strök under — förfarit på detta sätt och med full avsikt icke intagit detta ärende i protokollet. Den omständigheten, att han härvidlag i enlighet med gängse praxis gått parten till handa, bör icke, då i särskilt fall fråga uppstår om sökandens ställning vid mellankommande lagändring, föranleda därtill, att parten på grund av domhavandens förfarande, det må nu vara mer eller mindre antastbart, ställes i sämre ställning än om ärendet blivit fullt formellt riktigt behandlat. Det innebär att sökanden skäligen bör behandlas som om han haft för avsikt att ovillkorligen, om ansökningen i övrigt icke varit behäftad med formellt fel, få sin lagfartsansökning bedömd. Det är huvudskälet, varför jag tror, att i detta speciella fall alldeles särskilt billighetsskäl, för att icke säga rättsliga skäl, tala för, att sökanden bör av statsverket återfå de stämpelmedel, som han verkligen erlagt, och som, såsom herr Walles med rätta sade, om jag icke hörde fel, kommit statsverket till godo som en obehörig vinst.

Dessa synpunkter har också statskontoret med styrka strukit under, det ber jag att få säga. Statskontoret säger nämligen: »Då den avgörande punkten såväl i detta mål som nu föreliggande ansökningsärende är, huruvida på sätt bolaget påstår, skiftesinstrumentet blivit för vinnande av lagfart ingivet till Burträskts tingslags häradsrätt den 3 juni 1921, eller sålunda före ikraftträdande av nämnda förordningen den 7 juli 1921, varigenom förvärv av fast egendom genom skifte vid upplösning av bolag blivit stämpelpliktigt, lär genom berörda utslag få anses fastslaget, att bolaget gentemot den omständigheten, att i lagfartsprotokollet för förstnämnda dag ett sådant ärende icke finnes upptaget, ej förebragt laga bevisning om att ansökning i berörda syfte då blivit hos häradsrätten gjord.»

Nu tycker jag icke, att det här skall behöva uppstå någon tvist om, huruvida det skall anses styrkt, att handlingen ingivits för lagfart den 3 juni 1921 eller icke. Det kan förebringas åtskilliga skäl för och emot. Det finnes bevis även på mitt håll. Jag har sålunda bl. a. funnit en anteckning av domhavanden, tecknad å skifteshandlingen: »Avslås, enär årsstämmingstiden ännu icke utgått.»

Statskontoret tillägger, att högsta domstolen icke kunnat gå förbi lagfartsprotokollets vitsord. Och statskontoret säger vidare: »Den i nu förevarande ärende föreliggande restitutionsfrågan lär emellertid icke kunna anses härigenom avgjord. Även om domstolarna, med det synnerligen starka vitsord, som måste tillerkännas domstolsprotokoll, funnit detta vitsord icke kunna rubbas av den av bolaget förebragta bevisningen, följer icke härav, att ej sannolikheten för riktigheten av bolagets uppgifter om vad som i ärendet före-

Om återbetaling till Burträskts bolag av erlagda stämpelmedel.

(Forts.)

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelemedel.
(Forts.)

kommit nämnda den 3 juni 1921 kan vara så stor, att i förevarande ärende, där skälighetssynpunkten kan givas större utrymme än vad vid en domstolsbehandling är möjligt, restitution bör beviljas. Statskontoret vill för sin del ifrågasätta, om så icke är fallet. Gent emot Jacobssons uppgift, att skiftesinstrumentet till honom ingavs före häradsrättens sammanträde av bolagets ombud, inspektören Wallmark, och att därvid framhållits, att lagfart skulle anses sökt endast under förutsättning, att hinder ej mötte för dess beviljande, står dels Jacobssons egen i ovanberörda brev lämnade uppgift, att handlingen i fråga ingivits till häradsrätten för erhållande av lagfart, dels Wallmarks intyg, att han företrätt för häradsrätten och med begäran om lagfart ingivit skiftesinstrumentet, dels och den i Jacobssons memorialprotokoll förekommande anteckningen, att Wallmark under nr 43 ingivit en lagfartshandling.»

Jag tror, att jag nu varit ganska utförlig, men jag tror också, att detta varit nödvändigt, för att herrarna må kunna i någon mån bedöma beskaffenheten av föreliggande ärende. För min egen del hyser jag icke det minsta tvivel om, såsom jag sade inledningsvis, att det förhåller sig så, som jag tror att representanten för utskottsreservanterna, herr Walles, sade, att det skulle vara rent av stötande, om man icke i detta fall, oavsett att sökanden är ett bolag, skulle få detta ärende bedömt på förnuftigt sätt, om man icke skulle låta billighets-skälen väga tyngre än de mer eller mindre bärande rättsliga synpunkterna, som kunna läggas på saken.

Med åberopande av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Den föregående talaren tycktes utgå från såsom alldeles självskrivet, att här skulle uppkomma en längre strid mellan honom och hans meningsfränder å ena sidan och statsutskottets majoritet å den andra sidan. Jag tror icke, att detta behöver bli fallet, när kammaren fått del av de faktorer i föreliggande ärende, som icke av de båda föregående talarna blivit berörda.

Först vill jag då säga, att vi inom statsutskottet naturligtvis äro tacksamma mot herr Luterkort, för att han velat hjälpa till att utreda saken. Men när herr Luterkort säger, att det är uppenbart, att den omständigheten att parten är ett bolag inverkat på statsutskottets hållning, så ber jag få säga, att jag saknar all kännedom om, att så varit fallet. Äro herr Luterkorts slutsatser i andra avseenden av samma valör som hans slutsats i detta fall, som jag är i tillfälle att direkt kontrollera, måste jag säga, att hela hans resonemang vilar på en fullständigt ohållbar grund.

Den enda omständighet, varigenom målet kan röna inverkan av, att parten är ett bolag, är, att ett bolag har måhända mycket, mycket större möjligheter att göra sitt intresse gällande, än om det varit en enskild person, som stått såsom part. I detta fall har det bolag, varom här är fråga, icke blott kunnat förse exempelvis statskontoret med de upplysningar, som finnas i handlingarna, utan bolaget har även skickat dit ett särskilt ombud för att därutöver söka påverka avgörandet. Detta ombud har också inställt sig å statsutskottets tredje avdelning för att lämna upplysningar utöver dem, som handlingarna innehålla. Det är möjligt, att en enskild person icke kunnat på samma sätt få sin mening företrädd, och ur denna synpunkt står ett bolag i en annan ställning än en enskild person. Men att den omständigheten, att det här är fråga om ett bolag, på något sätt skulle ha påverkat statsutskottets

ledamöter, däremot vill jag inlägga en bestämd gensaga. Jag tror icke, att någon ledamot av statsutskottet låter sig i en rättsfråga påverkas av en sådan omständighet.

När sedan herr Luterkort såsom en favör för sin ståndpunkt återopade, att andra kammaren intagit ställning till förmån för reservationen, hade det kauhända varit riktigare att samtidigt också upplysa om, att andra kammaren därvid stod fullständigt delad. Där avgåvos 96 röster mot 96, och det som föllde utslaget på den punkten var lotten, som utföll till bolagets förmån. Beslutet var sålunda icke, kan man säga, något uttryck för en klar mening inom kammaren. För ett objektivt referat hade det varit anledning för herr Luterkort att även meddela den omständigheten.

Herr Luterkort slutade sina referat, när han kom fram till den punkten, där det gällde att uttala sig om domhavandens uppgifter, i regel med att säga: »Jag vill icke trötta kammaren längre med den saken.» Det verkar rätt så egendomligt, då detta mål är av den beskaffenhet, att hela anspråket står och faller med den frågan, huruvida domhavandens i målet lämnade uppgifter äro riktiga eller ej, och då ett bifall till det gjorda yrkandet kan ifrågakomma endast, därest man förutsätter, att domhavandens uppgifter icke äro riktiga. Det förefaller mig något egendomligt, att herr Luterkort utgår från, att man, när det förekommer anmärkningar mot en domhavande, a priori skall utgå från, att det är den anmärkande parten och icke domhavanden, som lämnat de riktiga uppgifterna.

I saksförsmålet förhåller det sig så, som man här sagt, att det inlämnades handlingar av lagfartsansöknings natur vid det angivna datot till domhavanden i Burträskts tingslag. Domhavanden säger, att handlingarna lämnades in på det sättet, att sökanden hemställde, att domhavanden skulle se igenom dem och att, om domhavanden skulle finna, att lagfart kunde beviljas på handlingarna i fråga, frågan skulle upptagas och i fortsättningen behandlas. Om däremot — refererar domhavanden — hinder av en eller annan beskaffenhet för lagfarts beviljande skulle föreligga, så skulle enligt sökandens önskan på grund av kostnaderna för protokollslösen handlingarna anses såsom icke ingivna till rätten. Här står uppgift mot uppgift, å ena sidan från bolagets ombud och å andra sidan från domhavanden. Domhavanden såg enligt hans redogörelse igenom handlingarna och kom till det resultatet, att på grund av att tiden för årsstämming icke var utgången, lagfart ej kunde beviljas, och i följd därav föredrogs saken icke på det sätt, som eljest skulle skett, därest han ansett hinder icke föreligga. Under tiden passerades det datum, då den nya lagstiftningen trädde i kraft.

Sedermåra har i detta ärende besvär anförts både i hovrätten och i högsta domstolen, men bolaget har fått sina anspråk underkända. Man har också i vanlig ansökningsväg hos Kungl. Maj:t i statsrådet gjort hemställan om ändring i målet, men icke fått denna sin ändringsansökan beviljad. Nu kommer man till riksdagen och hemställer, att riksdagen skall bevilja i första hand det belopp, som det nu är fråga om, 14,000 kronor, varpå, såsom också upplysts, särskilt av herr Luterkort, antagligen kommer att följa ytterligare en framställning om det återstående beloppet, något över 16,000 kronor.

Nu har det nog inträffat, att riksdagen av billighetskäl beviljat ersättningsbelopp, som icke på domstolvägen kunnat utdömas. Det har skett, men det har skett i sådana fall, där det klart och uppenbart förelegat bevisning eller ostridig upplysning därom, att parts rätt förlorats genom något förbiseende, någon underlåtenhet, något tjänstefel av dem, på vilkas handläggning saken ankommit. Där icke varit fallet, att sådana omständigheter ådagalagts, utan alltjämt stor tvekan rätt, huruvida man förfarit fallt riktigt eller ej, känner jag icke något fall, där riksdagen förklarat sig i detta skede beredd att

Om återbetaling till Burträskts bolag av utslagna stämpeleinbetalningar.
(Forts.)

Om återbe-
taling till
Bure aktie-
bolag av er-
lagda stäm-
pelmedel.

(Forts.)

utan vidare återlämna ett belopp, som i laga ordning en part blivit ålagd att utgiva.

Det är så detta mål ligger. Domhavanden i fråga har uttryckligen i sin förklaring till hovrätten bestritt, att han begått tjänstefel, och uttryckligen förklarat, hur han betraktat saken. Jag skall icke, om det ej behövs, i fortsättningen trötta kammaren med att läsa upp hans till hovrätten inlämnade skrivelse. Han bestrider uttryckligen, att något fel gjorts. Någon talan mot honom har ej blivit förd. Man har icke kunnat ådagalägga, att tjänstefel blivit begånget. Att det oaktat och innan sådan talan skett, riksdagen skulle av vad man kallar billighetsskäl gå in för att återlämna beloppet, det skulle, såvitt jag förstår, prejudicera ett förfaringssätt från riksdagens sida, som vi inom utskottsmajoriteten omöjligt kunnat vara med om att tillstyrka.

Det är i korthet på dessa skäl, herr vice talman, som jag hemställer om godkännande av statsutskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Luterkort: Herr talman! Jag skall icke bli mångordig. Jag vill endast säga något för att rätta ett missförstånd av herr Ekman. Han påstår, att jag skulle sagt, att det skulle komma ett nytt krav på 16,000 kronor. Det har jag absolut ej sagt. Antagligen kommer det icke mer något krav, men jag har icke sagt något därom, ty om den saken vet jag ingenting.

Sedan sade herr Ekman, att jag skulle sagt, att statsutskottet dragit den slutsats, till vilken det kommit, på grund därav, att det var ett bolag, som sökte. Det har jag icke sagt, herr Ekman. Jag har endast sagt, att man möjligtvis kunde tänka sig, att en eller annan av statsutskottets ledamöter kunnat låta den omständigheten inverka på sitt ställningstagande till frågan.

Till sist vill jag bara till vad herr Ekman i sak sade tillägga följande. Han säger, att han tycker, det är märkvärdigt, att man icke skall utgå från, att det är domaren, som lämnat de riktigaste uppgifterna. Ja, det är helt naturligt, om det är ostridigt, att uppgifterna äro riktiga. Jag sade emellertid i mitt anförande, att vad man kan tvista om är, huru det skall tolkas i detta fall, om ansökningen ingivits villkorligt eller icke villkorligt, eller om domhavanden haft skäl att behandla saken på det sätt, som han gjort. Men nog har ansökningen ingivits *i syfte* att söka lagfart. Därom råder nog ej den minsta tvekan.

Då uppstår frågan, om icke vid det förhållandet, att bolaget ingivit sina handlingar för lagfart mer eller mindre villkorligt vid den tidpunkt, då det var mera gynnsamt ställt i stämpelavseende, även ur statens synpunkt billighetsskäl tala för, att denna tidpunkt skall läggas till grund för bedömandet av frågan om stämpelavgiften. Jag anser för min del, att det bör vara så, men det tillkommer herrarna att själva döma i saken.

Herr Bergqvist: Jag har anslutit mig till reservationen i denna fråga av det skäl, att jag blivit övertygad om, att bolaget har moralisk rätt att få tillbaka ifrågavarande stämpelmedel. Det är ostridigt, att det gamla Salaktiebolaget upplöstes före ikraftträdandet av 1921 års lag. Det är ostridigt, att skiftet skedde förut, och att också handlingen inlämnades till domhavanden två månader före lagens ikraftträdande. Och då man anmärkt, att ansökningen icke skulle inlämnats i avsikt att vinna lagfart på egendomarna, anser jag detta icke vara bevisat. Då bolaget var medvetet om, att en lag snart skulle träda i kraft, enligt vilken bolaget skulle få erlægga en stor stämpelavgift, så vore det väl underligt, om icke bolaget under sådana förhållanden skulle ha sökt få lagfart före den nya tidpunkten.

Nu säger herr Ekman, att domhavanden mottagit handlingen med förklaring från ombudet, att därest lagfart icke kunde beviljas, skulle handlingen icke betraktas som inlämnad, och att domhavanden hade prövat saken och funnit,

att lagfart icke kunde beviljas. Orsaken, varför det icke kunde ske, var, att årsstämmning icke var utfärdad. Emellertid har det i fortsättningen visat sig, att den omständigheten icke hindrat, att bolaget sedermera fått lagfarten. Det förefaller mig sålunda, som om man kunde presumera, att handlingen var ingiven i avsikt att vinna lagfart för bolaget på egendomarna.

Det synes också av herr Ekman's yttrande framgå, att när han säger, att ett bolag har större möjlighet än en enskild man att befrämja sina syften, herr Ekman synes utgå från, att det är ett mycket starkt bolag, som det här gäller. Men det är icke fallet. Det har varit i verksamhet sedan 1920, och under den tiden har det haft utdelning endast två år och under dessa två år endast med 3 procent vartdera året.

Jag tror således, att det finns skäl för, att kammaren för sin del beviljar restitution av dessa 14,000 kronor, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Såsom herr Luterkort framhållit, har praxis utvecklats sig därhän, att småprotokoll numera i regel icke handläggas inför häradsrätten. Jag kan tala om, att i min ungdom, då jag satt ting, var jag hos en häradshövding, som höll på formerna så pass mycket, att han hade en kartong, på vilken det stod »Lagfarts- och inteckningsärenden». I den lågo ett par tern blankt papper, och vid varje rättegångstillfälles slut kom tingsvaktmästaren fram och anhöll, att rätten skulle bevilja vederbörliga åtgärder på ineliggande handlingar. Numera givas handlingarna i regel icke in till domstolen utan till kansliet, där de granskas och vederbörliga åtgärder därefter vidtagas. När domhavanden finner, att handlingarna i ett eller annat avseende äro bristfälliga, och att gjord ansökning av en eller annan anledning icke kan bifallas, plägar man för att spara parterna kostnader förfara så, att man sätter sig i förbindelse med vederbörande per telefon eller annorledes och råder honom komplettera handlingarna eller återtaga dem. Huruvida det överhuvud taget är så lämpligt, kan man sätta i fråga, ty den tidpunkt, vid vilken en lagfarts- eller inteckningsansökan göres, är i många hänseenden av utomordentligt stor vikt för parten, och denna praxis bör naturligtvis i varje fall tillämpas med förstånd och omdöme.

Nu har det uppenbarligen i detta fall gått till på det sätt, att bolaget lämnat in handlingarna för att få råd av domhavanden, huruvida det vore skäl att göra någon definitiv ansökan eller ej. Såsom jag ser saken, är det väl uppenbart, att, rent formellt sett, någon ansökan om lagfart icke gjorts hos häradsrätten. Den saken anser jag vara klar. Nu har emellertid det förhållandet inträffat, att under tiden en skärpning av stämpelförordningen kommit till stånd, och parten har således kommit i sämre ställning, än han skulle haft, om lagfartsansökningen genast hade blivit protokollsförd och behandlad vid häradsrätten. I detta speciella fall och vid det förhållande, som således föreligger, kan jag för min del ej finna annat, än att starka skäl tala för, att skälighetssynpunkten får göras gällande, och att man beviljar den begärda återbetalningen av stämpelmedlen. Skulle man nu ställa sig på en annan ståndpunkt skulle det väl ur formell synpunkt vara oantastligt, men jag har för min del den livligaste känsla av, att det icke skulle överensstämma med den billighet, som statsmakterna i ett sådant undantagsfall böra visa.

Jag tillåter mig fördenskull yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Då jag tagit ställning till denna fråga, har jag icke gjort det på grund av ett så grundligt studium av ärendet, som både herr Luterkort och herr Ekman ägnat detsamma. Det är en mycket enkel synpunkt,

Om återbetalning till Bure aktiebolag av utlagda stämpelmedel.

(Forts.)

*Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stäm-
pelmedel.*
(Forts.)

som varit vägledande för mitt ställningstagande i frågan, som i mycket sammanfaller med den sista delen av vad herr Borell anförde.

Jag utgår från såsom någonting alldeles självfallet, att staten i sitt förhållande till den enskilde medborgaren bör uppträda åtminstone lika honnett, som vanlig affärskutym bjuder hederliga affärsmän emellan. Om det är så, att en affärsmän ej är fullt säker på, att ett krav, som han framställer, är riktigt, och den andra parten bestämt bestrider kravets rättmätighet, så drager han sig för att till det yttersta hävda rättmätigheten i sitt krav. I detta fall har det förefallit mig, att saken är tvistig, och jag har styrkts i denna uppfattning, när jag tagit del av statskontorets yttrande. Jag tillmäter nämligen statskontoret såsom ämbetsmyndighet ett mycket högt förtroende. Det är ett ämbetsverk, vars yttranden man i regeln med trygghet kan lita sig till, och statskontoret har här sagt, att det finner övervägande skäl tala för, att staten restituerar det belopp som reservationen avser. Detta har varit det för mig avgörande, då jag anslutit mig till den mening inom statsutskottet, som sedan fått sin utformning i reservationen.

Jag ber därför att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill omedelbart säga, att man ur min synpunkt kan godtaga det resonemang rörande förfaringssättet, som herr Borell framställde. Men ett sådant betraktelsesätt har bolaget ej grundat sin framställning på, utan bolaget har oupphörligen återupprepat, att ansökningen verkligen gjorts, och att domhavanden underlåtit att på rätt sätt behandla ärendet, under det att domhavanden förklarar sig ha förfarit på det sätt, som jag i min redogörelse meddelade, och vilken praxis herr Borell såsom domhavande vitsordat. Men då återstår frågan: Om man ställer sig på herr Borells ståndpunkt, att en verklig lagfartsansökning i laga tid icke förelåg, och när sedermera ett datum passerades, som ställde den sökande parten i en helt annan ställning, som uppstod genom den nya lagens trädande i kraft, kan då riksdagen taga konsekvensen av ett ståndpunktstagande i enlighet med reservanternas hemställan om återbetalning till parten av ett belopp, som utgått på grund av en ny lagstiftnings ikraftträdande? För min del har jag ej trott det vara möjligt, att riksdagen skulle kunna göra det.

Tidigare ha vi beträffande detta ärende diskuterat frågan blott ur synpunkten, huruvida domhavanden begått fel eller icke. Det har också varit utgångspunkten för bolagets hemställan. Då ha vi ställt oss på den ståndpunkten, att då rättmätigheten av kravet ej är bevisad utan strider mot domhavandens egna uppgifter, så har man icke kunnat tillmötesgå bolagets anhållan. Den nya ståndpunkt, man nu vill skapa och som står i strid mot ansökningshandlingarna, går ut på, att verklig ansökning icke blivit gjord, innan den nya lagstiftningen inträtt, men att riksdagen i alla fall bör återbetala beloppet.

Jag tror, som sagt, ej, att det är möjligt för riksdagen att ställa sig på den senare ståndpunkten med hänsyn till konsekvenserna, och jag vidhåller därför mitt yrkande om avslag på framställningen.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Denna fråga, huruvida ansökningen i detta fall skall anses hava ingivits för lagfart, när handlingarna lämnades in till domhavanden, eller när ärendet senare expedierades, vållar ganska stor tveksamhet. För min del skulle jag mest luta åt den uppfattningen, att när en handling inlämnas för lagfart till domhavanden, är det domhavandens skyldighet att föredraga den för rätten, och att tiden i fråga om rättsverkningen då skall räknas från den dagen. Jag medger dock, att det finns ganska gott försvar för att en domare förfar så i partens intresse, att då i något fall brist i lagfartsansökningen föreligger, man icke behandlar den så officiellt, att

man låter parten lösa protokoll innefattande uppskovsbeslut, av vilket han ej har någon särskild nytta i allmänhet — i detta fall skulle han dock ha haft det — och man sedan kompletterar beslutet. Men att kunna fastslå, att parten icke sökt lagfart, därför att domaren icke behandlat ärendet så, det synes mig vara att gå för långt. Jag vill påstå, att i detta fall är det övertygande skäl, som tala för, att domhavanden borde ha handlat på annat sätt — churuväl jag icke vill lasta den domare, som gjort på förstnämnda sätt, därför att det är ett utslag av humanitet, som i allmänhet anses såsom rimligt och riktigt inom domarkåren. Snarare anser man, att den domare, som är alltför angelägen att skriva ut protokoll åt parten, utan någon nytta för denne, visar brist på humanitet. Men såsom frågan ligger, får jag verkligen bekänna, att jag tycker, det vore synnerligen obilligt, om man i detta fall ej skulle tillgodose partens rätt så till vida, att man bifölle reservationen.

Jag ber, herr vice talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr Luterkort: I anledning av herr Ekmans sista anförande ber jag få säga, att när herr Ekman går in på att lösa frågan, huruvida handlingarna inlämnades för lagfart eller icke, så försöker herr Ekman att lösa frågan rent rättsligt; men det skall herr Ekman icke göra i kammaren, ty enligt mitt förmenande skola vi här döma efter billighetsskäl med de rent rättsliga förhållandena som bakgrund. Herr Ekman däremot dömer direkt efter vad som är rätt eller icke rätt. Jag menar således, att det skäl, herr Ekman åberopat, icke är så slående.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Till herr Luterkort vill jag blott säga, att bolaget tidigare gjort gällande, att det blivit ur rättslig synpunkt oriktigt behandlat. Då har det varit utskottets skyldighet att bilda sig en uppfattning om, hur det förhåller sig därmed. Sedan komma andra synpunkter upp, om man anser, att bolaget blivit ur rättslig synpunkt riktigt behandlat, men ändå anser, att den frågan kan tagas upp, huruvida av billighetsskäl beloppet kan återbetalas. Jag har sökt ange skälen, varför utskottet icke kunnat godkänna vare sig den ena eller andra framställningen. När nu en tredje jurist, herr Rune, kommer och gör gällande, såsom bolaget tidigare påstått, att domhavanden förfarit oriktigt, måste jag mot herr Runes auktoritet ställa hovrättens, som speciellt prövat den saken. Jag skall be att få läsa upp hovrättens yttrande på denna punkt, som delvis sammanfaller med vad herr Luterkort anförde. Hovrätten säger:

»Enligt hovrättens mening är det visserligen styrkt, att bolaget redan i juni 1921 avlämnat skiftesinstrumentet till tillförordnade domhavanden i Burträsk tingslag; men det kan ej anses ådagalagt, att detta skett i bestämt syfte att påkalla häradsrättens prövning av frågan om lagfart å bolaget tillskiftade fastigheter. Visserligen uppgiver i förenämnda brev» — det som sedermera åberopades av bolaget — »tillförordnade domhavanden själv, att handlingen ingivits till häradsrätten för erhållande av lagfart; men av ett utlåtande, som han i ett på hovrättens prövning beroende stämpelärende avgivit och som i avskrift bifogas, framgår, att han förmenar avsikten med handlingens avlämnande hava varit, att lagfart skulle anses sökt endast i det fall, att domhavanden funne hinder för dess beviljande icke möta, något som tvevelsutän skulle överensstämma med rådande sedvana vid många domstolar. Att domhavanden i själva verket hela tiden haft denna uppfattning om förhållandet, kan slutas därav, att ärendet icke blivit vid häradsrätten protokollfört. En sådan slutsats är sannolikare än ett antagande, att det varit av förbiseende, som protokollföring uteblivit. Då hovrätten alltså icke kan anse det styrkt, att bolagets åtgärd att i juni 1921 inlämna handlingen till domhavanden är att anse såsom lagfarts-

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelemedel.
(Forts.)

ansökning, finner hovrätten sig ur de synpunkter, hovrätten har att vid utlåtandets avgivande beakta, nödsakad att avstyrka bifall till den underdåniga ansökningen.»

Denna hovrättens ståndpunkt har sedermera underställts Högsta domstolen och godkänts. Det förefaller mig, att statsutskottet kan, i vad det gäller det rättsliga förfaringssättet, i detta fall vara rätt så lugnt, när bakom statsutskottets ståndpunkt står dels Svea hovrätt och dels Högsta domstolen.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Herr Rune framhöll, att en ansökning av ifrågavarande art borde anses vara gjord, även om, såsom i förevarande fall, ansökningen icke föranlett någon protokollsåtgärd. Det är naturligtvis fullkomligt orimligt. En lagfartssökning kan icke anses vara gjord, om den icke föranlett beslut i protokoll och anteckning i lagfartsboken, och man således får en utgångspunkt, från vilken man kan göra ett rättsligt anspråk gällande.

Herr Ekman har sagt, att jag lagt en annan synpunkt på saken än bolaget självt. Ja, det är möjligt. Bolaget har gått ut från att lagfartsansökningen var gjord, och det är förklarligt, att en lekman kan få den uppfattningen, ehuru den ur strängt formell synpunkt är oriktig. Men den omständigheten, att bolaget således utgått från en i viss mån annan synpunkt, än den rena skälighetsprövningen ger vid handen, behöver ju icke förhindra riksdagen att anlägga sistnämnda synpunkt på denna sak.

Vid sådant förhållande tillåter jag mig, herr vice talman, att fortfarande yrka bifall till reservationen.

Herr Rune: Jag vill verkligen förklara, att meningen med vad jag sade i mitt första anförande var att reagera emot det lättvindiga sätt, på vilket det tydligen gått till vid vissa domsagor vid lagfartsärendenas behandling, då man nämligen utan vidare lagt alla handlingarna i ett konvolut och sedan tagit dem till protokollet utan att föredraga dem inför rätten och därmed ansett saken klar. Det är dock icke i överensstämmelse med lagens mening, vågar jag påstå, utan lagens mening är, att man åtminstone skall anmäla inför rätten, då lagfartsansökan sker. Det var detta, som jag i mitt förra anförande ville betona. Därför anser jag, att strängt taget, om man skulle vara så formell som t. ex. hovrätten varit, skulle det vara ett fel av domaren, att han icke föredragit handlingarna, om han haft anledning tro, att meningen med insändandet av handlingarna varit att få lagfart på dem.

Jag vågar förresten påstå, att det icke är ofta, som en part, då den lämnar in en lagfartshandling till domaren, säger ifrån att det verkligen är meningen att inlämna den för lagfart eller inteckning eller att meningen är att man skall vänta och se, om handlingarna befinnas vara riktiga. Man måste i varje fall förutsätta, att meningen varit, att de inlämnats i och för lagfarts eller intecknings erhållande. Däremot kan jag icke godkänna den uppfattning, som hovrätten kommit till. Vad säger då hovrätten i detta avseende? Jo, hovrätten säger, att sökanden *icke styrkt*, att avsikten med handlingarnas inlämnande skulle hava varit att få lagfart. Det är mycket sant, att det är svårt för en part att styrka, för vilket ändamål han lämnar in sina handlingar till domaren, men jag vågar påstå, att man i ett sådant fall måste antaga, att parten icke lämnar in sådana handlingar i annan avsikt än att få lagfart. Det är väl ändå icke praxis, att man skickar in handlingar till domaren, för att domaren privatim skall avgiva utlåtande, huruvida de äro riktiga eller ej. Detta tror jag, att man rimligtvis icke kan förutsätta, utan jag anser det vara klart, att det varit sökandens mening att söka lagfart. Domaren har icke behandlat

detta ärende så, som tillbörligt hade varit, utan domaren har behandlat det i enlighet med den humanitära praxis, som i allmänhet nu tillämpas.

Jag vågar emellertid påstå, att presumtionen bör vara, att handlingarna inlämnats för lagfarts erhållande, men att sedan en sådan händelse inträffat som den, vilken i förevarande fall kommit emellan. Vid sådant förhållande är det ju orimligt, att detta skall förringa sökandens rätt. I varje fall vill jag påstå, att jag anser, att riksdagen handlar på ett värdigt sätt, om riksdagen i detta fall ser till, att ingen rättskränkning sker.

Om återbetaltning till Bure aktiefbolag av erlagda stämpeled.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Herr talman! Situationen i denna fråga synes mig vara sådan, att om kammaren skall döma strängt formellt efter lagen, så kommer utskottets hemställan att bifallas, men att, om kammaren dömer efter evangelium, reservationen bifalles, och jag vill rekommendera den evangeliska vägen.

Herr Trygger: Herr talman! Det är i denna fråga obestriddligt, att någon lagfartsansökan icke gjorts hos rätten, men det är lika säkert, efter vad jag kunnat förstå av vad som framkommit i saken vid föredragningen här, att ansökan är gjord hos domaren.

För min del får jag då säga, om jag tänker på, hur jag skulle ha handlat, därest jag varit i den domares ställning, som emottog handlingarna, att jag skulle alldeles givet hava föredragit ansökningen inför rätten. Ifall jag varit tveksam beträffande ett eller annat rörande ärendet, skulle jag ha meddelat mig med den, som lämnat in handlingarna, och då hade jag fått höra, hur han såg saken. Om jag icke kunnat göra detta, skulle jag, som sagt, ha föredragit ärendet inför rätten. Om man tänker på, hur man i allmänhet bör handla i sådana fall, då en enskild person lämnar in handlingar till domaren för lagfart, så är det uppenbart, att sökanden icke gärna kan tänka sig, att domaren underlåter att föredraga handlingarna utan att först hava meddelat sig med den sökande. Det är ju så stora rättsverkningar, som bero på att lagfart sökes inom viss tid, att det är alldeles otänkbart, att sökanden helt enkelt skulle velat överlämna saken åt domaren att handla efter gottfinnande eller fri prövning.

Jag kan således icke finna annat, än att saken juridiskt sett är klar, i det att lagfart icke har sökts vid rätten, men att starka billighetsskäl, såvitt jag förstår, tala för reservanternas hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid statsutskottets utlåtande nr 45 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Om återbetaltning till Bure aktiebolag av erlagda stämpelemedel.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om statsbidrag till avlönande av lärare vid skyddshem.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckt motion om statsbidrag till avlönande av lärarpersonal vid skyddshem.

Uti en inom första kammaren av herr *K. Andersson* i Eliantorp väckt motion, nr 20, som hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande föreskrifter rörande statsbidrag till kostnader enligt lagen om samhällets barnavård m. m., att statsbidrag måtte utgå till vid skyddshem anställda folk- och småskollärare i enlighet med i folkskolestadgan angivna grunder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr *Anderssons* i Eliantorp förevarande motion, I:20, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anförts av herrar *E. J. G. Rosén*, *K. E. Andersson* i Eliantorp och *S. Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen.

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord i denna fråga. Landstingen ha skyldighet att bereda barnen på skyddshemmen vederbörlig skolundervisning, men landstingen intaga en sådan undantagsställning gentemot alla andra, att de icke få statsbidrag för avlöning av lärare.

Det föreligger nu en motion, vari yrkas, att landstingen i likhet med skoldistriktet skola få sådana bidrag. Utskottet förklarar, att denna fråga »var, efter verkställd utredning, föremål för prövning så sent som vid sistlidet års riksdag», och att därför det icke nu föreligger anledning att vidtaga någon ändring. Detta yttrande har föranlett och kan föranleda missförstånd.

Det är icke på det sättet, att just denna fråga varit föremål för prövning vid sistlidet års riksdag. 1920 års riksdag däremot uttalade, att den icke kunnat undgå att finna, att den tanke, som låg till grund för de då väckta motionerna, som gingo i precis samma syfte som den nu förevarande motionen, vore riktig, och riksdagen sade vidare, att landstingen syntes kunna göra anspråk på statsbidrag till ifrågavarande lärares avlöning med lika fullt fog som beträffande de av landstingen underhållna småskoleseminarierna. Riksdagen begärde i anledning därav omedelbar utredning av frågan. Denna utredning förelåg i följd i samband med frågan om anslag till skyddshem. Av denna utredning framgår, att skolöverstyrelsen tidigare haft samma uppfattning som riksdagen, nämligen att statsbidrag till avlöning av lärare borde utgå. Emellertid hade skyddshemsinspektören kommit med ett annat förslag och påvisat, att det skulle bli en orättvisa landstingen eller skyddshemmen emellan, om lärarebidraget här skulle utgå på samma sätt som för skoldistriktet och därför ifrågasatte han ett grundbidrag av — om jag minns rätt — 2,500 kronor per skyddshem såsom mera rättvist. Skolöverstyrelsen anslöt sig till denna mening, Kungl. Maj:t däremot strök både det ena och det andra av de båda alternativen och förordade ett statsbidrag, beräknat efter antalet barn vid skyddshemmet, ett statsbidrag som bestämdes till 200 kronor per barn. Frågan om lärarebidrag är icke alls omnämnd i 1925 års statsutskotts uttalande

eller i riksdagsbeslutet av i fjol. Jag har ansett mig böra påpeka detta, enär jag erfarit, att man trots, att motion i denna fråga förelegat i fjol, vilket ingalunda är fallet.

Såsom frågan nu ligger, kan jag knappast göra något yrkande. Jag har emellertid velat framhålla, att det enligt min mening är absolut nödvändigt att något göres för att åstadkomma rättvisa på detta område.

Det är ju så, att riksdagen i avseende å skyddshemsverksamheten pålagt landstingen en avsevärd börda. För närvarande uppgå kostnaderna per barn i skyddshemmen till omkring 1,200 kronor om året, vartill kommer lokalkostnaden, som väl i allmänhet icke kan sättas under 250 kronor per barn och år, varför totala kostnaden uppgår till omkring 1,500 kronor om året per barn i skyddshemmen. Staten lämnar för ändamålet ett bidrag av allenast 200 kronor, vari skulle ingå jämväl ersättning för avlöning av lärare, som sköter skolundervisningen i dessa skyddshem.

Jag kommer, herr talman, icke att framställa något yrkande, men jag har velat framhålla detta, enär det torde bliva nödvändigt att vid nästa års riksdag föra fram frågan på ett annat sätt och enär jag anser, att det då icke kan bli möjligt att, om man vill skipa rättvisa, motsätta sig detta krav.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag kanske kunde underlåta att yttra mig, eftersom herr Rosén icke gjort något yrkande. Och jag vill med anledning av vad han sade endast framhålla, att det från utskottets sida nu icke är fråga om att bedöma framställningar om statsbidrag för skyddshemsverksamheten i allmänhet, utan att det här endast gäller den form av statsbidrag, som motionären gjort sig till talesman för. Denna form för statsbidrag har under de senaste fyra åren blivit mycket grundligt undersökt och av alla, som behandlat ärendet, befunnits olämplig. I överensstämmelse därmed fattade fjolårets riksdag sitt beslut. Då något icke anförts av beskaftenhet att upphäva det slut, till vilket fjolårets riksdag i det avseendet kommit och tidigare utredningar givit vid handen, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om fortsatt utgivande av verket »Främmande grundlagar».

I en inom första kammaren väckt motion nr 3, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade herr *Reuterskiöld* hemställt, att riksdagen ville anslå medel, som efter hörande av riksgäldsfullmäktige utskottet behagade föreslå, till fortsatt utgivande av verket Främmande grundlagar i svensk översättning i enlighet med den plan, som legat till grund för tredje delen av verket, samt att riksdagen ville uppdraga åt riksgäldsfullmäktige dels att ombesörja utgivningen dels att, när nytt band vore färdigt, till riksdagen inkomma med de framställningar beträffande fortsättningen, vartill omständigheterna då kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 3, måtte

1:o uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta genom fackkunnig person utgiva ytterligare en del av samlingsverket »Främmande grundlagar», omfattande Frankrike och Belgien, i huvudsaklig överensstämmelse med den plan, som legat till grund för utgivandet av del III av samma verk, och

Om statsbidrag till avlöning av lärare vid skyddshem.
(Forts.)

Ang. fortsatt utgivande av verket »Främmande grundlagar».

Ang. fortsatt
utgivande av
verket »Främ-
mande grund-
lagar».

2:o) bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda erforderligt belopp.

(Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Såsom motionär i detta ärende ber jag endast att till bankoutskottet och riksgäldsfullmäktige få uttala min varma tacksamhet för den välvilja, med vilken de tillstyrkt motionen. Jag begagnar på samma gång tillfället att uttala, att de kostnader, som denna utredning enligt beräkningarna kommer att förorsaka staten, enligt min uppfattning äro synnerligen låga, speciellt vad arvodesberäkningen beträffar. Endast den, som gjort ett sådant översättningsarbete, kan överhuvud taget bedöma, vilket arbete som därmed är förenat och vad detsamma kan vara värt. Jag vill för min del uttala, beträffande det arvode, som riksgäldskontoret här tänkt sig och ansett sig kunna föreslå, att riksdagen har all anledning att vara tacksam för, att det icke nödgats bliva högre. Det är nämligen det lägsta möjliga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang.
utgivande av
ett arbete om
den svenska
riksdagen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 23, angående utgivande av ett historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1:o) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i huvudsaklig överensstämmelse med en i utlåtandet omförd, på uppdrag av fullmäktige i riksgäldskontoret av särskilda kommitterade uppgjord plan låta utgiva ett historiskt och statsvetenskapligt arbete om den svenska riksdagen och

2:o) bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus i mån av behov för ifrågasvarande ändamål använda ett belopp av 240,000 kronor.

Herr **Bergman**: Herr talman! Det måste givetvis glädja varje vän av historisk forskning, att ett sådant förslag som detta framkommit, och det kan icke annat än framkalla det största erkännande, att man väljer en så ideell form för firande av riksdagens 500-års jubileum, som den det här är fråga om. Det är ett värdigt sätt att fira detta minne. Detta får emellertid icke hindra mig från att i alla fall göra ett par kritiska erinringar. Jag ber, innan jag går in på dem, att få ge ytterligare ett erkännande, nämligen att man i planeringen av detta företag, såsom i regeln förhållandet är, då det är fråga om svensk vetenskap, och även svenskt arbete på andra områden, finner denna redbara svenska soliditet, som vill göra allting reellt och förstklassigt, göra ett verk av hög standard. Men det finns en fränsida i denna nationella egenskap, nämligen en viss svensk vräkighet; man vill också gärna slå på stort.

Jag kan icke neka till att jag, när jag såg detta förslag och när jag fann, att bankoutskottet enhälligt tillstyrkt alltsamman utan vidare, fick en viss känsla av, att även denna fränsida av den svenska soliditeten i någon mån här kommit till synes. Det påminner något om den svenska byggnadslyxen. Då man här i landet skall bygga offentliga byggnader, bygger man mycket solitt och bra, men också med oerhörd lyx och kostnad, som det nog kunde inbesparas åtskilligt på utan att ändamålet eftersattes. Det imponerar kanske på ut-

länningen, men det är icke så alldeles fritt, att icke utlänningen också gömmer en smula kritik bakom sin beundran, med hänsyn till landets fåtaliga befolkning och små resurser i övrigt i förhållande till de stora länderna, som själva knappast anse sig böra kosta på så mycken lyx, som vår lilla nation.

Här har nu föreslagits, att det skall utarbetas ett stort historiskt arbete om den svenska riksdagen, ett arbete som skall omfatta ända till 14 stora volymer till en kostnad av, som vi finna av detta betänkande, 240.000 kronor. Detta är emellertid ingalunda, mina herrar, den enda kostnaden som staten får vidkännas för detta arbete. Tryckningskostnaden är icke inberäknad och dessutom ger man redan från början oförsiktigt nog litet mer på hand. Det antydes nämligen, att man kan komma med ytterligare anslagsbegäran senare, i fall detta blir nödvändigt på grund av att man icke kan hålla sig inom den ursprungliga ramen. Statsmakterna sakna icke erfarenhet av, hur det brukar gå med sådana saker. Det finns åtskilliga varnande exempel på huru anslag, som man försökt hålla inom en viss ram, svällt ut. Man vet nog icke i dag, var det slutar i detta fall, men det kommer säkerligen att icke stanna under en halv miljon kronor innan allt blir färdigt. Jag tror för min del icke, att vare sig den vetenskapliga gedigenheten eller den glans, med vilken ett sådant minne skall firas, skulle ha eftersatts, om man sparat in ungefär hälften av denna summa. Nog kunde man för ett fullt värdigt firande av riksdagens 500-årsminne få till stånd ett stort historieverk på t. ex. 6 eller 7 volymer för 250,000 kronor. Här blir det i realiteten ungefär dubbelt så mycket. Det är icke på kvantiteten, som det vetenskapliga värdet beror, utan på kvaliteten.

Vi ha många gånger här fått bevittna, hurusom de mest trängande vetenskapliga behov på många olika områden, även beträffande den historiska vetenskapen, när den begärt några små anslag på några tusen kronor, mötts med ett bleklagt beklagande. Man har svarat, att kravet visserligen är mycket behjärtansvärt, men att staten tyvärr måste iakttaga den allra största sparsamhet, varför framställningen icke kunnat beviljas. Här lägger man utan vidare kritik fram ett förslag om bortåt en halv miljon kronor för ett lyxverk. Jag tror, att vetenskapen kunde vunnit mer, om den främjats med vida mindre kostnad men på mera praktiskt sätt.

Nu borde jag ju efter dessa premisser rätteligen komma med ett yrkande om återremiss till utskottet av detta utlåtande, men ett sådant förslag är mycket vanskligt att framställa gentemot ett enigt utskott, och det vore ju också litet obehagligt för en person, som är så intresserad som jag av historisk forskning, att yrka nedsättning i ett anslag till sådan forskning. Därför framställer jag icke heller, så som saken nu ligger, något yrkande.

Jag har ändå velat framföra dessa reflexioner, för att icke frågan skall ha passerat alldeles oanmärkt och för att man icke skall göra den anmärkningen emot oss, när andra frågor komma fram, att ingen invändning gjorts, då det gällde en sådan sak som denna. Kritiken kan ju göra någon nytta för framtiden, och därför har jag velat, för att rädda min själ, som det heter, och, som jag tror, i vetenskapens verkliga intresse, göra dessa erinringar.

Herr Lindhagen: Jag kommer icke heller att motsätta mig publikationen. Jag bara hoppas, att arbetet kommer att gå så fort, att även jag hinner få mitt gratisexemplar, som i betänkandet ställts i utsikt.

Det har nu här föreslagits en viss kostnadssumma. Jag har icke med den saken att göra. I själva verket blir det kanske så, som herr Bergman sagt, att kostnaden kommer att gå upp till en halv miljon kronor. Det är åtminstone icke uteslutet, men det är då bankoutskottet, som får binda den andra kvartsmiljonen vid sitt ben.

Vad jag begärde ordet för var för att göra en erinran, som troligen efter

*Ang.
utgivande av
ett arbete om
den svenska
riksdagen.
(Forts.)*

Ang.
utgivande av
ett arbete om
den svenska
riksdagen.
(Forts.)

mångas mening anses obehörig. Vad som bekymrar mig i denna fråga är icke så mycket kostnaden, som andra få stå ansvariga för, utan mera innehållet i detta verk. Det står i fullmäktiges utlåtande, att verket skall hållas på en vetenskaplig nivå och vara av hög kvalitet och betydande omfattning. Jag vill erinra om att i nuvarande tid, så nedbrutna som vi äro av allt vårt parti-väsande, av världskriget och av alla sådana ogynnsamma faktorer, är tidpunkten för närvarande en bland de mest ogynnsamma för att upptaga ett sådant arbete. Samt och synnerligen äro vi icke kompetenta att med någon vidare flykt och rättvisa skriva historia. Detta kan således lätt bli ett partiverk även det, åtminstone i många punkter.

Det står vidare i utlåtandet, att verkets ledning torde böra anförtros åt en redaktionskommitté, som bland andra skall bestå av en redaktör och en redaktionssekreterare. Jag hoppas, att dessa bli de bästa personer, man kan få i vår tid.

Vidare säges det: »I övrigt bör kommittén rådfrågas, när redaktören så finner för gott, ävensom i den mån så befinnes lämpligt biträda honom med granskning av manuskript m. m.» Jag får för min del be att få till protokollet antecknat, att jag hoppas, att icke någon medlem av de nuvarande riksdagspartierna eller av andra partier få säte i denna kommitté. Det är nog meningen att plocka in dem där. Vi känna till sådant.

Det står vidare talat om, att vårt lands vetenskapsmän, historiker och statsvetenskapsmän skola få det största företräde. Ja, man har ju inga andra att tillgripa, men nog kunna vi vara lugna för att det då blir i allmänhet en särdeles konservativ behandling av ämnet och att de folkliga rörelserna mera komma fram i petitstil och på sladden.

Så står det också i detta utlåtande, att det vore »högeligen önskvärt» — t. o. m. högeligen — »att förvärva intresserad och sakkunnig medverkan» på vissa områden »av personer med praktisk erfarenhet från riksdagslivet». Detta är nog en ännu större fara än den där faran beträffande vetenskapen, som jag nyss påpekat. Jag anhaller, herr talman, att ingen sådan sakkunnig blir anmodad, ty då blir det lätteligen fullt i verket med våld, oriktigheter och orättvisor.

Slutligen talas det om, att detta historieverk bör helst kompletteras med en urkundssamling. Detta är synnerligen viktigt, men det förefaller, som om den frågan skjutits mera i bakgrunden tills vidare. Om man skulle få urkunderna återgivna sådana de äro, ha alla meningar rikligare tillfällen att var och en på sitt sätt draga sina slutsatser ur desamma, än om det skulle bli mer eller mindre färdiga slutsatser, dragna av partiska personer, beträffande urkundernas innehåll. Därför måste jag rekommendera, att man icke glömmor bort urkundssamlingen såsom den enda verkliga vetenskapliga dokumentation, som kommer att bestå för framtiden för ett oväldigt bedömande av förhållandena.

Herr Gustafsson, Karl: Ehuru icke de ärade föregående talarna yrkat avslag på utskottets hemställan, anser jag mig dock skyldig att säga några ord, eftersom det gjorts vissa små erinringar i synnerhet om, att beloppet, som det här är fråga om, skulle vara ganska högt tilltaget samt att vi möjligtvis skulle ha sparat på anslag för andra historiska arbeten och endast velat komma fram med nu ifrågavarande anslag. Jag får då säga, att det är väl nästan enastående i världshistorien, att ett land kan fira ett 500-årsminne beträffande dess riksdagsskick, vilket Sverige kommer i tillfälle att få göra om någon tid. Därför, herr talman, har bankoutskottet känt sig tilltalat av de förslag, som framkommit i det avseendet. Vi äro inom utskottet förvissade om att fullmäktige och de personer, som komma att få detta riksdagens uppdrag, komma

att göra sitt allra bästa, för att icke detta verk skall bli dyrare än nöden kräver och för att vi skola på ett värdigt sätt kunna fira detta minne, som jag hoppas, att de yngre riksdagsmännen skola få vara med om, men som kanske icke jag eller herr Lindhagen såsom riksdagsmän kunna få vara med om.

*Ang.
utgivande av
ett arbete om
den svenska
riksdagen.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till förslaget sådant det föreligger i utskottsutlåtandet.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om rätt för befattningshavare i centrala ämbetsverk att överklaga tilldelad disciplinär varning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 24, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion, I: 26, om förenklade taxor och bestämmelser rörande de enskilda järnvägarnas trafik.

Om förenklade taxor m. m. vid de enskilda järnvägarna.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 26, hade herr *Leander* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t gå i författning om, att taxor och bestämmelser rörande trafiken för de enskilda järnvägarna måtte bringas till största möjliga enhetlighet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Holmgren*, som ansett, att utskottets utlåtande bort avfattas på sätt reservationen visade och avslutas med en hemställan, att förevarande motion måtte av första kammaren bifallas.

Herr Leander: Herr talman! Det är icke lätt att hitta en sak, som icke ligger under utredning, men trots alla utredningar råder det ändå mycken oreda och detta icke minst i fråga om de enskilda järnvägarnas mångskiftande frakt- och trafikbestämmelser. Den, som givit sig tid att läsa igenom järnvägsstyrelsens vid utlåtandet fogade yttrande, finner ju också, att järnvägsstyrelsen, om än indirekt, erkänner, att en rättelse behöver ske, och att styrelsen också ställer i utsikt, att det skall bli en utredning, vilken utredning emellertid icke järnvägsstyrelsen själv kommer att taga någon befattning med. Man må i allt fall märka, att denna utredning ännu icke är påbörjad, enligt vad järnvägsstyrelsen upplyser, och därför har utskottet här icke kunnat avvisa motionen med den där vanliga argumenteringen, att ärendet befinner sig under utredning, utan utskottet säger nu blott, att ärendet skall komma att utredas. Jag förmodar, att man skall kunna tillbakavisa vilket

Om förenk-
lade taxor
m. m. vid
de enskilda
järnvägarna.
(Forts.)

krav som helst med en sådan argumentering, ty om icke en sak är under utredning för tillfället, så kommer den väl någon gång i framtiden att utredas.

Jag tycker därför, att utskottet haft ganska stor anledning att ställa sig på reservantens, herr Holmgren, sida och hemställa om bifall till motionen. Att det behövs en utredning, är påtagligt, och att den skulle komma att påskyndas genom en hemställan ifrån riksdagens sida till Kungl. Maj:t, är väl också uppenbart.

Svenska järnvägsföreningen är litet stött i kanten för att jag vågat kritisera förhållandena, och den säger bl. a., att mitt påstående, att järnvägsmännen icke själva vid alla tillfällen kunna lämna besked rörande de olika bestämmelserna, är oriktigt. Jag tillåter mig verkligen returnera detta yttrande, att mitt påstående härutinnan skulle vara oriktigt, ty vad jag dristar mig göra gällande är, att järnvägsföreningens yttrande om mitt påstående är oriktigt. Det, som jag har sagt, grundar sig på vad jag själv erfarit, vad jag hört och vad jag sett, och jag var vid mina fulla sinnen, då jag vid ett tillfälle, när jag skulle lösa biljett, fick den upplysningen: »Ja, det här ha vi icke reda på, vi kunna icke lämna besked om den saken.»

Nu säger emellertid järnvägsföreningen, att de enskilda järnvägarna själva önska erhålla största möjliga likformighet och enhetlighet. Jag vet, att åtminstone järnvägstjänstemännen ha en livlig önskan i det hänseendet, att det måtte bli bättre reda och större enkelhet i förhållandena, ty sådana de nu äro, med alla dessa olika bestämmelser, vålla de dem mycket huvudbry och sätta tjänstemännens räkneskicklighet på ganska svåra prov. Även i detta fall bör den regeln gälla: ju enklare ju simplare, och icke: ju krångligare och mera invecklat ju bättre.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till herr Holmgrens reservation.

Herr **Österström**: Herr talman! I anledning av den siste talarens anförande skall jag be att med ett par ord få understryka utskottets uppfattning i denna fråga.

Alla parter äro nog ense om motionärens önskemål i princip. Det finns väl överhuvud taget ingen, som önskar en större oenhetlighet i trafik- och taxebestämmelser än som är absolut nödvändig. Emellertid får man å andra sidan nog akta sig för att sätta likhetstecken mellan största möjliga enhetlighet och absolut likformighet. Det är väl icke ens säkert, att en sådan absolut likformighet är önskvärd. Det torde nämligen vara alldeles nödvändigt under nuvarande förhållanden att medgiva de enskilda järnvägarna en rätt stor rörelsefrihet och en viss smidighet i upprättandet av taxorna, icke minst med hänsyn till den oerhört pressande konkurrensen från busstrafiken.

Med hänsyn till alla de faktorer, som böra utöva inflytande, när man går att slutgiltigt avgöra en sådan här fråga, är det nödvändigt, synes det utskottet, att en grundlig och djupgående utredning föregår beslutet. Nu är det också ostridigt, att en sådan utredning kommer till stånd, liksom det av alla tillgängliga handlingar framgår, att denna utredning kommer att bli mycket vittgående och även upptaga motionärens synpunkter och önskemål. Medan utskottet nöjer sig med detta, övertygat som utskottet är om att motionen genom detta faktum har blivit i hög grad tillfredsställande besvarad, kan motionären själv icke göra som utskottet därvidlag utan, stödande sig på herr Holmgrens reservation, yrkar han nu, att riksdagen genom bifall till hans motion skall i högtidlig form ge direktiv för den utredning, som kommer till stånd. Utskottet måste avböja för sin del att råda riksdagen att gå in för något sådant, redan därför att det i detta ögonblick icke föreligger något behov av något sådant riksdagens ställningstagande. Det finnes intet intresse

som hotas att bli lederat. De synpunkter, som motionären fört fram, utfäster sig järnvägsstyrelsen, som i första hand har att yttra sig om utredningens program, att vid utredningen taga hänsyn till.

»Men», säger ändå motionären. »varför skulle man icke under alla förhållanden genom ett bifall till min motion kunna ge en stöt framåt för denna utredning?» Ja, det finns en omständighet, som därvidlag är, såvitt vi förstå, ett avgörande skäl, och det är, att det icke finns den ringaste anledning, icke det ringaste skäl att påyrka ett sådant beslut, då riksdagen icke kan ge annat än i ytterst svävande ordalag framkomna direktiv.

Då det under sådana förhållanden icke synes föreligga något, som talar för att motionärens önskemål bättre skulle komma fram genom bifall till reservationen än genom ett bifall till utskottets förslag, får jag, herr talman yrka bifall till sistnämnda förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring av 21 § regeringsformen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels en inom första kammaren av herr *Luterkort* väckt motion, nr 218, dels en inom andra kammaren av herrar *Hage* och *Englund* väckt motion, nr 350, vilka motioner gällde ändring i visst avseende av 21 § regeringsformen.

I motionen I: 218 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 21 § regeringsformen, att den granskning av förslag till stiftande, upphävande, ändring eller förklaring av vissa lagar och författningar, som ankomme på lagrådet, icke måtte omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna politiska grunder.

I motionen II: 350 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av regeringsformen § 21, att det tydligt framginge, att lagrådets granskning av till detsamma remitterade lagförslag endast vore avsedd att väsentligen vara av *formell* och *lagteknisk* natur.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts av, utom annan,

1) herrar *Engberg*, *G. W. Hansson*, *Sävström*, *Andersson* i Igelboda, *Karlsson* i Vadstena och *Fast*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av regeringsformens § 21, att det tydligt framginge, att lagrådets granskning av till detsamma remitterade lagförslag vore avsedd att vara av juridisk och lagteknisk natur;

2) herr *Thulin*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Om förenklade taxor m. m. vid de enskilda järnvägarna.
(Forts.)

Ang. lagrådets granskningsrätt.

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

Herr Luterkort: Herr talman, mina herrar! Jag skall i största möjliga korthet ange, varför jag, då nu i andra kammaren ånyo framförts yrkande om en begränsning i den lagrådet tillkommande laggranskningen, velat jämsides därmed i denna kammare framföra motsvarande yrkande.

Jag vill då till en början betona, att min motion ingalunda tillkommit såsom någon direkt följd av de utlåtanden, vilka senast avgivits av lagrådet rörande den komplexa lagar av huvudsakligen social natur, vilka för närvarande äro beroende på riksdagens prövning. För min del har jag ofta tidigare under den beröring, som jag haft med lagstiftningsarbetet, varit i tillfälle att studera lagrådets uttalanden, och jag måste säga, att vad som särskilt fört mig till den ståndpunkt, som anges i motionerna, var den personliga kontakt jag fick med en del uttalanden, som på sin tid gjordes av lagrådet om en serie lagstiftningsprojekt rörande jordfrågorna här i landet.

I själva verket får man nog säga, att man icke kan utav dokumenten vid lagrådets tillkomst utläsa något förbud för lagrådet att vid laggranskning gå utöver vad man brukar kalla »den formella och lagtekniska» eller som det heter på annat ställe »den juridiska och lagtekniska» granskningen. Å andra sidan måste det ju också fastslås, att högsta domstolens ledamöter, då de på sin tid hade att yttra sig om lagrådets tillskapande, saknade djupare anledning att gå in på någon närmare undersökning om, huru laggranskningen egentligen skulle vara beskaffad till sin natur. Den väsentliga grundfrågan vid lagrådets tillkomst var att lätta högsta domstolens då synnerligen betydande arbetsbörda. Och man tänkte sig då icke annat än att lagrådets laggranskning skulle vara sådan, som laggranskningen plägade bedrivas inom högsta domstolen, dit den tidigare varit förlagd. Jag vill dock i detta sammanhang framhålla, att herr Reuterskiöld i denna kammare påpekat, att högsta domstolens praxis varit att begränsa sin granskning till att utgöra en teknisk formell sådan. Denna praxis i högsta domstolen kan ju visserligen ha haft sin grund i att förhållandena under äldre tider mera sällan inbjödo till undersökning av omständigheter, som lågo utanför den rent rättsliga ramen omkring ett lagförslag. Men det synes icke heller vara utslutet, att det berörda förhållandet kan ha varit resultatet av en inom högsta domstolen utbildad tradition, en förnämlig sådan, som innebar ett tyst erkännande av den sats, för vilken vi motionärer, liksom tidigare motionärer, gjort oss till tolk, nämligen att juristerna självmant borde underlåta att taga position till de moment i lagstiftningen, som borde vara de lagstiftande myndigheterna förbehållna. Det är icke utslutet, att äldre tiders jurister bättre än våra dagars insett, att huvudsyftet med varje juridisk laggranskning väl ändå måste vara att få ett lagförslag bedömt med hänsyn till den föreslagna lagens praktikabilitet, detta naturligtvis i vidsträckt bemärkelse, d. v. s. den föreslagna lagens tillämplighet borde undersökas mot bakgrunden av och jämfört med redan förut gällande och tillämplig rätt på mer eller mindre nära liggande rättsområden. Det är väl detta, som man avser, när man talar om »att granska, huruvida en lag står i överensstämmelse med inom riket gällande rättsåskådning». Vidare gäller denna laggranskning det nya lagförslagets olika stadgandens inbördes logiska förhållanden. Det är detta, man kallar den tekniska granskningen. Att en så beskaffad laggranskning ursprungligen förlagts till landets högsta dömande instans, är ju fullt naturligt. Här fanns ju just erfarenheten rörande nyss nämnda förhållanden. Att det fortfarande skulle vara den judiciella erfarenheten, som ansågs vara den avgörande, framgår ju av det övervägande inflytande, som i lagrådet tilldelades högsta domstolsdelegationen. Lagrådet består ju av tre justitieråd samt en ledamot av regeringsrätten, men det torde väl icke vara så, att denna ledamot sitter där mer som representant för det praktiska livets erfarenheter än ledamöterna från högsta domstolen, utan han

sitter väl där därför att inför lagrådets granskning även kommer en hel del lagar och författningar, som äro av huvudsakligen administrativt innehåll och som mera beröra de områden, som i det dagliga livet tillkommer regeringsrätten att döma över.

Det synes alltså vara uppenbart, att en dömande myndighet icke kan ha samma möjligheter till ett vägande utlåtande rörande ett lagförslag, som inefattar helt nya rättsregleringar, och detta framförallt, då det gäller att inom den skrivna rättens ränmärken förlägga områden, vilka förut icke varit rättsligen reglerade, eller i fråga om en väsentlig utvidgning av äldre rättsgebit. Som ett exempel på en sådan sak — den ligger kanske ännu litet fjärran, men kanske herrarna inom en icke alltför avlägsen framtid kunna få stå inför den — tar jag den industriella demokratiens lagfästade här i landet. I den diktanen till statsrådsprotokollet rörande socialiseringsnämnden, som på sin tid hölls av dåvarande statsminister Branting, framhölls, att grundsyftet med utredningen om industriell demokrati är just att i vår rättsordning införa och lagfästa ett starkare samband mellan de båda kontrahenterna i produktionen, arbetare och arbetsgivare. Jag menar, att de judiciella myndigheternas förmåga att allsidigt och riktigt bedöma sådana lagstiftningsproblem givetvis icke kan vara så stor som beträffande problem, vilka förut varit rättsligt reglerade och långa tider föremål för rättsliga avgöranden. Det gäller alltså enligt mitt förmenande, att en laggranskning, som verkställes av personer i auktoritativ domareställning, kan komma att innebära en verklig fara för det fria lagstiftningsinitiativ, vilket bör tillkomma den man, som bör ha högsta inseedet över lagstiftningen här i landet, nämligen chefen för justitiedepartementet. Det kan kanske vara av intresse att här anmärka, att herr Trygger en gång givit uttryck åt just denna uppfattning. Herr Trygger deltog nämligen på sin tid som ledamot i högsta domstolen vid granskningen av de förslag, som då förelägo med avseende på regeringsrättens införande, och jag vill tillägga, att herr Trygger på den tiden icke var någon entusiastisk anhängare till lagrådets införande. Jag skall be att här få återge vad herr Trygger vid detta tillfälle yttrade, då det kan ha sitt intresse i detta sammanhang. Herr Trygger yttrade: »Att åter, på sätt blivit föreslaget, för att vinna mera tid för högsta domstolens dömande verksamhet upprätta en s. k. lagrevision, bestående av, bland andra, två för en tid av 2 år till deltagande däri utsedda justitieråd, synes mig vara en åtgärd, så främmande för den tanke, som ligger till grund för grundlagens bud om högsta domstolens deltagande i lagstiftningen, att den måste anses i realiteten innebära ett avskaffande av högsta domstolens laggranskning. Men dess värre skulle en dylik lagrevision, såvitt jag förstår, medföra något ännu betänkligare, nämligen antingen» — det första stycket är från min utgångspunkt det intressantaste — »en förvandling av justitieministerämbetet till en kollegial myndighet och i samband därmed ett förflyktigande av det med ämbetet förenade ansvar för principtrogna och målmedvetna lagstiftningsinitiativ eller ock ett neddragande av den ställning, som bör tillkomma rikets högsta domare. Det förra bleve fallet, därest de i lagrevisionen deltagande justitieråden, kanske i följd av sin särskilt framstående förmåga, finge ett dominerande inflytande på lagstiftningen; det senare åter skulle inträffa, om dessa justitieråd icke mäktade fatta sin uppgift högre än att de nedsjönko till ett slags formsättare av justitieministerns lagstiftningsstankar.» Man skall alltså akta sig för att åberopa detta uttalande för att herr Trygger på den tiden, liksom jag antar i dag, icke skulle velat stödja någon som helst tanke på att begränsa lagrådets granskningsarbete till någon teknisk juridisk granskning. Vad som är anmärkningsvärt är just detta, att även herr Trygger vid det tillfället på samma sätt, som jag här nämnt, pekat på den fara, som ändock ligger i att ha en sådan laggranskningsmyndighet,

*Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)*

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

som på sätt och vis kan rycka det avgörande initiativet och den avgörande kontrollen över de stora lagstiftningslinjerna ur den parlamentariskt ansvariga myndighetens, justitieministerns, händer.

I detta sammanhang, då jag försökt något litet visa, hur det såg ut med avseende på motiven — jag erkänner, att det är mycket svårt att leta fram något ur de grunder, som voro avgörande vid lagrådets tillkomst — kan det vara intressant att ta del av ett och annat yttrande, som i detta sammanhang föll. Sålunda yttrade justitierådet Silverstolpe vid samma tillfälle bland annat följande: »Vad lagförslagen beträffar anser jag högsta domstolens granskning av desamma, såvitt de avse allmän civil- eller kriminallag, vara av största betydelse för vinnande av visshet om deras praktiska tillämplighet. Jag kan därför icke förorda, att högsta domstolen befrias från arbetet med nämnda granskning, med mindre densamma överflyttas å en särskild institution av sådan sammansättning.» Vad jag i detta sammanhang vill trycka på, det är, att det förefaller mig, som om man vid det tillfälle, då lagrådet inrättades, ganska starkt hade klart för sig, att denna laggranskning ändå i huvudsak hänförde sig till lagstiftning av allmän civil och kriminell natur, men det kanske berodde därpå, att de sociala frågorna då icke voro så aktuella. Om man stått inför några större sociala lagstiftningskomplex, hade man nog icke varit så angelägen därom eller kanske rent av icke funnit det så riktigt att ha inrättad en sådan institution som lagrådet.

Slutligen skall jag, för att icke kunna beskyllas för att ensidigt citera vissa av de justitieråd, som deltog i denna granskning, citera ett annat justitieråd. Detta yttrande har uppenbarligen icke fällt av någon, som kan antas ha önskat en inskränkning på något sätt av laggranskningsrätten, men det kan å andra sidan icke förnekas, att det i sin senare del i viss mån också pekar på just faran för ensidighet i, om jag så vågar uttrycka mig, det politiska bedömandet av lagstiftningsförslagen. Det var justitierådet Claëson, som säger — jag kan också instämma i det uttalandet, för att jag icke skall missförstås på något sätt — att »den genom regeringsformen bestämda anordning, att högsta domstolen skall avgiva utlåtande över vissa lagförslag, har varit till oskattbart gagn för Sveriges land och folk. Många omogna eller mindre väl genomtänkta lagförslag hava genom de yttranden, högsta domstolen över dem avgivit, blivit ställda i sin rätta belysning. I en mängd fall, då förslagen hämtats från utländsk rätt, har högsta domstolen uppvisat, hurusom förslagen icke harmonierade med svensk rättsåskådning och våra säregna förhållanden. Det är ock naturligt, att högsta domstolen, som står i den intimaste beröring med rättsskipningen i riket och är i tillfälle att bättre än någon annan myndighet överskåda, huru lagtillämpningen ter sig i olika fall, skall vara särskilt lämpad för att överse och granska lagförslagen.» Sedan konstaterar han, att denna laggranskning fortgått under långa tider, och fortsätter: »Denna mödosamt förvärvade auktoritet i ett viktigt samhällsintresse synes nu vara meningen att bortkasta. Enligt min åsikt är det ingalunda någon god regeringsgrundsats att nedriva befintlig auktoritet. Staten kräver för sitt bestånd, att all auktoritet stödjdes och befastes. Varje nedrivande därav bidrager att lossa samhällsfogarna.» Det är ju klart, att detta uttalande bär prägel av den tid, då det föll, men det är förklarligt, om man från mina utgångspunkter kan känna ett visst bekymmer för, huru det skulle te sig, därest det i en laggranskande samling jurister kunde härska en sådan åskådning inför hela det stora sociala lagstiftningskomplex, som inom de närmaste åren kommer att marschera upp och detta oberoende av vad vi än vilja och tänka om den saken.

Om herrarna nu vilja jämföra min motion med den, som väckts i andra kammaren, ber jag få påpeka, att det i klämman föreligger en viss skiljaktig-

het mellan dem. I herrar Hages och Englund's motion yrkas det, att den laggranskning, som ankommer på lagrådet, skall »väsentligen vara av formell och lagteknisk natur», under det att jag själv formulerat det så, att granskningen »icke må omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna politiska grunder». Ja, jag har gjort detta med avsikt, och av vad jag anfört torde även framgå, att det ligger bakom denna min ståndpunkt en på erfarenhet — jag har en gång haft äran att föredraga i lagrådet — grundad uppfattning om att det är omöjligt att företa någon laggranskning med ett fullkomligt utslutande av en prövning även av faktiska, sakliga och tekniska förhållanden. Men det måste jag ju säga, att det är icke den saken, som jag egentligen vill komma till. För mig gäller det, som jag redan har antytt, något annat nämligen, att lagrådet bort eller bör självt finna den begränsning, som ovillkorligen under nuvarande tider bör tillkomma en sådan institution som lagrådet. Det är detta, som jag betecknat kanske icke så lyckat — jag vet icke, om det håller streck — på det sättet att granskningen »icke må omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna politiska grunder». Bakom denna min uppfattning ligger också det, att jag förstår, att det är ett värde att ta vara på att lagrådet vunnit det anseende, det har. Vi behöva icke ha varit med länge här i riksdagen, förrän vi få höra lagrådet citeras, när man behöver det, från alla kanter. Jag vill minnas, att herr Lindhagen citerade lagrådet i fjol vid ett visst tillfälle, och det väckte ett visst uppseende. När man nu har en sådan uppfattning, menar jag, att det kunde vara att tillspillogiva ett värde, om man icke får denna gräns uppdragen på ett sådant sätt, att lagrådet kan upprätthålla sin auktoritet. Denna auktoritet är emellertid, det menar jag, i bestämd fara, om man kan konstatera, att lagrådet avstyrker i sådana fall ett lagförslag, där, hur frågorna än ligga till, det är ett faktum, att det är det politiska livets krav, som drivit fram lagstiftningsåtgärderna. Låt oss nu ta det fall, som jag förut talat om, den industriella demokratien. Om det inom kort skulle bli ett allmänt krav på att den industriella demokratien skulle lagfästas, är detta tydligt och klart resultatet av att arbetarklassens maktsträvanden under många år nu kommit därhän, att tiden anses vara inne att låta resultatet av maktstriden bliva en rättslig reglering av det genom striden vunna resultatet. Jag vill säga, att det i en dylik situation enligt mitt förmenande är utomordentligt betänkligt och farligt om de åskådningar, som hysas av lagrådets ledamöter och i och för sig böra respekteras, förses med den särskilda auktoritetsstämpel, som lagrådet innehar.

Det är ett sådant förhållande, som jag för min del är rädd skall uppkomma, och därför anser jag, att det är väl, om man kunde i tid genom lagstiftning, genom förtydligande av grundlagens bestämmelser, få säga ifrån, att så skall icke en laggranskning vara beskaffad. Jag vill också säga, att det är precis den tanke, som trängt sig på oss motionärer, då vi se lagrådets uttalanden i fråga om de stora lagkomplex, som nu föreligga till bedömande. Jag har närmast haft att syssla med åttatimmarslagen, då jag deltagit i lagutskottets behandling därutav. Man ser där, hur lagrådet reserverar sig på vissa punkter. Lagrådet säger emellertid självt med rätt uppskattning av sin ställning, att det icke ankommer på lagrådet att yttra sig, huruvida vi äro mogna — lagrådet använder icke precis dessa ord — för att ansluta oss till Washingtonkonventionen. Lagrådet har således självt emellanåt visat denna förståelse för dessa synpunkter, men det må icke förvåna herrarna, om man på det håll, jag representerar, icke kan tillerkänna lagrådet en alltför överväldigande auktoritet, när det gäller att få infört i lagstiftningen det krav på 8 timmars arbetsdag, som under alla år varit den fana, kring vilken arbetarrörelsen främst av alla fylkat sig vid lösningen av ett praktiskt spörsmål, i fråga om vilket lagrådet icke *besitter* och icke *kan besitta* tillnärmelsevis så stora kun-

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

skaper som de göra, vilka uppbära rättskravet. Ett avstyrkande av lagrådet kan likväl åberopas med den verkan, som jag nyss nämnde. Jag skall ta ett enda exempel — en punkt, som, enligt vad som upplysts om under behandlingen inom lagutskottet, ansetts vara en av de bärande i hela åttatimmarslagen, nämligen 4 §, som handlar om arbete i skift, vilken paragraf kunnat missbrukas på sådant sätt, att det vissa dagar under veckan blivit 12 timmars arbetsdagar. Här har från alla håll vitsordats, att det behövs ett förtydligande i lagen för att kunna förhindra sådant missbruk från arbetsgivarhåll, men icke förty finner man, att lagrådet i denna punkt och även i andra utan tvekan ställer sig mot dessa krav. Jag kan icke finna, att de grunder, lagrådet därvid stöder sig på, äro mer än andras hänförliga till dess större kändedom om rättsväsende, rättsnormer o. dyl. Det är ett sådant förfarande, som jag med min motion avser att förhindra. Det har sagts, att vi velat göra en framstöt eller en attack mot lagrådet, men jag ber nu för min del få säga, att jag icke velat göra någon framstöt eller någon attack mot lagrådet.

Av vad jag anfört framgår, att jag uppskattar det arbete, som utföres av en sådan institution, men de skäl, som jag här anfört, förefalla mig dock vara bärande för de tankar, som jag framfört i min motions kläm. Det kan hända, att motiveringen icke är fullt så väl skriven, som den borde vara, men jag har fäst huvudsakligt avseende vid formuleringen av klämman, där jag skriver, att granskningen »icke må omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna politiska grunder». Nu har emellertid konstitutionsutskottet avstyrkt motionen, men det finns en reservation bifogad utlåtandet. Den täcker icke min kläm, ty reservationen vill, att det skall tydligt framgå av formuleringen av § 21, att »lagrådets granskning av till detsamma remitterade lagförslag är avsedd att vara av juridisk och lagteknisk natur». Med den motivering, mina herrar, som jag här i dag givit, anser jag mig emellertid kunna yrka bifall till den av herr Engberg m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr von Geijer: Herr talman! Vid en granskning av de i ämnet avgivna motionerna och den reservation, som är bifogad konstitutionsutskottets utlåtande, liksom av den siste årade talarens anförande torde med stor tydlighet framgå, att här föreligger en grundväsentlig olikhet i uppfattningen om utgångspunkten angående lagrådets laggranskningsrätt och omfattningen av denna laggranskning. Det framgår väl tämligen tydligt av motpartens argumentering, att dess mening är, att i bestämmelsen angående lagrådets granskning ligger, att laggranskningen endast skulle vara formell. Jag medger, att motionären här i denna kammar i viss mån är något försiktigare i den delen såväl i motionen som jämväl i dagens anförande. Det framgår emellertid med full tydlighet och klarhet, att denna utgångspunkt står klar för motionärerna i andra kammaren, då de helt enkelt förklara, att utskottets utgångspunkt, som uttryckes i orden: »Det torde vara otvivelaktigt, att det vid lagrådets inrättande förutsattes, att dess granskning icke blott skulle vara av formellt juridisk natur utan även innefatta materiell rättsprövning» icke är riktig.

Reservanterna vilja nu ha en lagändring i den riktningen, »att det tydligt framgår, att lagrådets granskning av till detsamma remitterade lagförslag är avsedd att vara av juridisk och lagteknisk natur». sålunda en lagförklaring i den riktning, som motionären yrkat.

Jag kan icke finna, att denna utgångspunkt är riktig, icke i någon mån, vare sig rent formellt eller efter en begreppsanalys av lagens bestämmelser om lag-

rådets kompetens. Motionären återopade visserligen yttranden från högsta domstolen år 1908, då fråga var om inrättande av lagrådet. Han citerade vissa ledamöters uttalanden. Jag kan ju också komplettera citatet av vad justitierådet Claëson yttrade i den delen. Det gick litet fort, då motionären återgav yttrandet, så jag vet icke, om han tog med den första delen av justitierådet Claësens yttrande. — Jag hör nu, att herr Luterkort läste upp även detta, och jag skall då icke fortsätta uppläsningen. — Kammaren har sålunda i minne detta justitierådet Claësens anförande, men hur man därur kan utläsa, att den laggranskning, som före lagrådets tillkomst ålegat högsta domstolen, icke skulle omfatta jämväl den materiella sidan, förefaller ganska omöjligt att förstå. När så lagrådet tillkom, yttrade sig justitieministern i den proposition, som avgavs till riksdagen i ärendet, tydligt i den riktningen, att man icke hade tänkt sig annat än, att granskningen skulle omfatta även den materiella sidan, av självförstådda skäl, dels inneboende i själva begreppet och i syftet, men kanske också därför, att man omöjligen kunde draga upp någon gräns i lagen. Justitieministern yttrade: »Mot sådan ändring av grundlagarna, att hela den i § 87 regeringsformen omförmälda lagstiftning komme att försiggå utan medverkan av justitieråd, kunna anföras tungt vägande skäl. Man har hos oss vant sig att i den granskning av lagförslag, som landets högsta domare utöva, se den säkraste borgen ej blott för lagarnas praktiska tillämplighet, men för upprätthållandet av enhet och konsekvens i lagstiftningen.» Jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa mera. Av detta citat framgår alldeles tydligt om något, att det icke var meningen vid lagrådets tillkomst, att där skulle göras någon skillnad.

Nu ha motionärerna framhållit, att här faktiskt har förelegat en skillnad, i det att högsta domstolen icke brukat ingå på den materiella sidan, men att en sådan granskning är något, som genom lagrådet har kommit till, sålunda är något nytt. Häre skulle ligga ett ytterligare bevis för deras påstående, att det icke ursprungligen varit lagstiftarens mening, att lagrådet skulle granska den materiella sidan. Ja, jag drager den bestämda slutsatsen av justitierådets Claësens yttrande, att det icke varit förhållandet, och jag trotsar verkligen herrarnas motionärer att kunna visa, om de taga fram till granskning de gamla protokollen, där högsta domstolen avgivit sitt utlåtande, att de äro berättigade att dra en annan slutsats. Jag medger gärna, och det gjorde ju också motionären, att förhållandena nu äro helt annorlunda, att riktlinjerna för rättsskipningen hava blivit så väsentligt utvidgade, att det ligger i sakens natur, att lagrådets granskning blivit mer omfattande och måste gå längre än granskningen gjorde den tiden, då lagstiftningen var enklare.

Men det är också en annan synpunkt jag vill framhålla. Motionären var också inne på den, då han sade, att man icke kan draga någon slutsats däraf, att den gällande lagen bestämmer, att man kan sätta in en icke-jurist i lagrådet. Det torde väl dock vara påtagligt, att syftet med detta är, att man vill ha någon, som kunde materiellt bedöma en sak. Jag vill erinra, att det ursprungligen var föreslaget, att det skulle vara tre icke-jurister, men man nöjde sig i det slutliga förslaget med en. Men detta är den formella sidan. Jag tror icke, att motionären kan lyckas bevisa, vare sig att, innan lagrådet tillkom, högsta domstolen icke gått in på materiell prövning, ej heller att vid den nya lagens tillkomst något förbud däremot någonsin varit av lagstiftaren åsyftat. De grunder för en begränsning, som angivits av motionärerna och med dem liktänkande, kunna enligt mitt förmenande icke tillämpas. Det finns icke möjlighet att draga upp en gräns mellan det ena och det andra, mellan vad som kan kallas för materiell och vad som kan kallas formellt. Herrarnas motionärer ha gjort ett försök att få en linje, efter vilken gränsen skulle kunna dragas upp. De tala om det »politiska», men vad menar herrarnas motionärer med det politiska?

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

Alla lagar måtte väl vara politiska, i det de röra staten. Allt, som rör staten, är ju politiskt. Vi få sätta ett annat ord i stället för politiskt, och jag kan icke neka till, att de exempel, som motionären nyss drog fram, giva mig ett bestämt stöd för min mening, att herrar motionärer med politiska frågor avse partifrågor. Då ställer sig väl saken annorlunda. Han framdrog vidare ett exempel från en behandling av en fråga inom lagutskottet, som han varit närvarande vid. Jag minnes icke vilken det var, men han sade, att man plötsligt hade kommit till en kardinalpunkt i lagförslaget, och där hade lagrådet yttrat sig om en punkt, men i fråga om denna punkt menade motionären, var det ganska tydligt, att lagrådet alldeles icke skulle hava uttalat sig. Om man gör den tankeoperation, att man verkligen får en lagbestämmelse i den riktning, som man här önskar, så att lagrådet icke får behandla något, som är politiskt, hur skulle man då kunna dela upp ett lagförslag? Det hänger ju ihop som en väv, en organism. Lagrådet kommer till en paragraf, och måste då säga: »Här få vi icke göra någon laggranskning, ty det här är något politiskt.» Men hur skall laggranskningen då kunna ske? Den blir alldeles omöjliggjord. En lag hänger ihop icke allenast inbördes med avseende på textens formulering, utan den sammanhänger med hela vår rättsuppfattning från början till slut.

Motionären sade för en stund sedan, att det här var icke en *lex in casu*. Nå, det kan hända, att han icke avsett, att den skall vara det, men nog förefaller det mig, att de övriga motionärernas förslag i ämnet och jämväl hans egen — detta särskilt i betraktande av vad han nyss yttrade, då han såsom politiska betecknade några andra angivna lagar — torde väl giva stöd åt den meningen, att denna lag är att hänföra till nämnda kategori, och sådana lagar böra vi vara försiktiga med i allra högsta grad.

Man har sagt, att vi lagstifta alldeles för mycket, och man har med fog talat om ett lagstiftningsraseri. Jag hade ett lustigt belägg för riktigheten av denna sats för en stund sedan, då en talare förklarade, att då man vill ha fram ett önskemål, så stöter man på det hindret, att frågan ligger under utredning. Det är svårt att finna en fråga, som icke är under utredning. Jag undrar om det icke under sådana förhållanden, vilkas riktighet jag vill bekräfta, ger en känsla av trygghet att hava lagrådets laggranskning, då vi veta, att vi cmöjligen kunna omfatta alla dessa lagstiftningsfrågor, som man skriver om, att det finnes en institution, sådan som lagrådet, som granskar det hela.

Jag har ett ord på läpparna — kanske motionären tycker illa om det — men denna lag smakar mig rätt mycket av munkorgslag. Vi skola betänka, att lagrådet ingalunda har någon beslutanderätt. Det har endast att uttala sin mening, sin åsikt, en anmärkning, ja, kanske t. o. m. en varning, men alla statsmakterna äro fullständigt obundna av detta. Är det icke en viss svaghet att då säga: »Detta får lagrådet icke tala om.»

Därtill kommer — härvidlag har jag ju icke någon skyldighet att söka hjälpa herrarna — att svärdet är i någon mån tveeggat. Vi ha sett exempel på — om vi skola se saken från partisynpunkt — att just den uppfattning, som herrarna ha omfattat, vunnit stöd just hos lagrådet eller Högsta domstolen.

Sålunda kan jag icke se något skäl vara förebragt, vilket härvidlag skulle verkligen kunna motivera en lagändring, och då jag å andra sidan anser en lagändring vara förenad med en stor fara, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thulin: Herr talman! Jag begärde ordet för att angiva innebörden av den blanka reservation, som är fogad vid förevarande utlåtande.

Frågan om lagrådet och dess ställning har varit föremål för behandling av riksdagen vid ett par föregående tillfällen, och senast vid 1924 års riksdag, då konstitutionsutskottet avstyrkte herr Lindhagens motion om viss ändring i

avseende på lagrådets arbete. Jag hade då till konstitutionsutskottets uttalande fogat en reservation, däri jag yrkade, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, »huruvida icke den åt lagrådet uppdragna lagberedningen skulle kunna förenklas samt möjligen uppdragas åt Högsta domstolen, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen för- anledes». Detta förslag vann emellertid icke bifall inom någondera av kamrarna. Då frågan om lagrådet kom upp igen i år, tillät jag mig framställa ett liknande yrkande i konstitutionsutskottet. Detta yrkande godkändes icke av konstitutionsutskottet, och vid sådant förhållande saknar jag möjlighet att framföra den linje i avseende på reformering av lagrådet, som jag anser vara den riktiga. Jag har därför inte kunnat framföra något positivt förslag till årets riksdag.

Jag har emellertid ej heller kunnat biträda det yrkande, som gjorts av motionärerna eller reservanterna, med hänsyn till den uppfattning jag har om olämpligheten av att fastställa bestämmelser av den innebörd, varom förslag av motionärerna och reservanterna framlagts. Då ärendet förekom förra gången och då det förelåg ett liknande uttalande i en reservation av några ledamöter i konstitutionsutskottet, yttrade jag, att »av några ledamöter i konstitutionsutskottet har nu avgivits en reservation i fråga om motiveringen, där det uttalats såsom önskvärt, att sådana inskränkningar skulle ske i lagrådets befattning med lagförslagen, att dessas granskning bleve rent juridisk och lagteknisk, medan prövningen av deras materiella tillbörlighet förbehölles den lagstiftande makten. Jag tror för min del, att man i själva verket icke skulle vinna någonting genom ett sådant uttalande från riksdagens sida om det antoges. Det måste anses vara olämpligt, att på detta sätt komma med en pekpinne åt lagrådet.»

Jag har icke haft anledning att ändra min uppfattning i detta avseende, sedan jag förra gången yttrade mig, och därför kan jag, herr talman, icke gå med på det yrkande, som framställts av reservanterna. På grund av vad sålunda förekommit har jag, herr talman, givetvis icke något yrkande.

Herr Ljunglund: Ja, herr talman, om jag förlänger denna debatt, är det endast därför, att man har sett motioner i denna riktning komma upp flera gånger, och jag menar för min del, att de bero på ett ofantligt missförstånd. Särskilt herr Luterkorts yrkande om att lagrådets granskning icke måtte omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna och politiska grunder synes mig leda till den orimligheten, att motionären vill åstadkomma någon sorts dementi av själva grundlagen. Grundlagen upptager nämligen som allbekant i § 16 regeringsformen medborgarrätten, den svenska frihetens magna charta, som det heter, vilken ju ligger till grund för all politik. Om då i en följande paragraf av regeringsformen laggranskaren skulle förbjudas att röra vid det, som uttryckligen är fastslaget som princip för medborgerlig politik, skulle man ju råka ut i rena orimligheter. Det är så långt ifrån, att det yrkande, som motionären gjort, skulle vara demokratiskt, att det tvärtom strider mot demokratiens verkliga och äkta grundsatser. Man finner t. ex. i staten Massachusetts författning en förklaring, att man önskar en regering av lagar och icke av män. En framstående statsrättslärare, Lowell, uttrycker saken än mera träffande, då han säger, att han vill ha en styrelse av principer och icke av populära impulser. Vår egen grundlag är av samma mening. Konstitutionsutskottet ger i det minnesvärda första utlåtandet av år 1809 alldeles tydligt uttryck åt samma åsikt, vilket föranlett vår statsrättslärare, professor Reuterskiöld, att i sin kommentar uttala, att möjlighet har därmed öppnats för Högsta domstolen och lagrådet »att i enlighet med konstitutionsutskottets betänkande nr 1 vid 1809 års riksdag angående den dömande maktens självstän-

*Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)*

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

dighet, pröva även lagstiftningens grundlagsenlighet». För att åstadkomma en sådan prövning, måste man naturligtvis gå in på lagarnas materiella innehåll, och det är också, finner man, en alldeles parallell tankegång i konstitutionsutskottets berörda grundläggande utlåtande, då det talar om, att det behöves skydd »mot våld och folkyrsla». Detta är just en demokratisk princip, som man nu arbetar för att få in i ett flertal länder, att icke av tillfälliga impulser i en lagstiftande församling skola kunna komma till stånd lagar, som egentligen strida mot de gällande rättsliga principerna. Jag menar därför, att motioner i den riktning som de nu föreliggande äro helt och hållet beroende på ett missförstånd, och jag tror, att det vore skäl, att de, som äro livade för reformer i sådan riktning, hädanefter något betänka sig och icke komma med ett sådant uppslag.

Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Som bekant är lagrådet en institution, som är enastående för vårt land. Det har gått i andra länder att överleva förhållandena utan något lagråd, och jag förmodar, att det skulle gå an även för oss.

Då man sagt, att lagrådet har gjort den svenska lagstiftningen oskattbara tjänster, vill jag säga, att det hade varit lika bra eller lika dåligt, om lagrådet funnits eller icke. Det är betydelselöst.

Vidare har man, särskilt konstitutionsutskottet, plägat säga, att lagrådet är alldeles nödvändigt för lagstiftningens enhetlighet. Det var år 1924 utskottets svar på min motion. Tänk sådana konstruktioner! Icke sysslar lagrådet med lagstiftningens enhetlighet, icke ett dugg, och inte får det heller tillfälle att göra det. Föredragandena i lagrådet beklaga sig snarare över att lagrådet har en sådan benägenhet att förlora sig i detaljer och petitesseer, att det tappar bort de stora linjerna. Jag har hört upprepade klagomål däröver. Kanske ingen i kammaren har läst så många lagrådsutlåtanden, som jag har gjort, då jag varit ledamot av lagutskottet i nära 20 år, och även på andra områden läst sådana utlåtanden. Men aldrig har jag funnit något spår, någon ansats, någon tillstymmelse av ett behov hos lagrådet att skapa enhetlighet i lagstiftningen. Tillfällen därtill erbjuda sig i regel icke heller. Det är sådana där konstruktioner, som man lever på och styr staten med.

Jag har också väckt motion om lagrådet många gånger, men jag har icke framställt just det yrkande, som här föreligger, ty det är ett palliativ, som man fallit tillbaka på, ett yrkande, som man kommit fram med i kompromissernas tidevarv, för att komma någon vart. Enligt mitt förmenande har lagrådet, utom att det medfört onödiga ekonomiska utgifter, också med sig, att det oskäligt fördröjer lagstiftningen, då den är brådskande. Det är vidare ett spektakel, då man har stora lagberedningar med personer, som äro särskilt utvalda och oftast mycket mera kompetenta för dessa uppgifter än lagrådets medlemmar, som tillkallas år efter år på cirkulation från högsta domstolen och regeringsrätten utan hänsyn till kompetensen, att dessa lagberedningars vidlyftiga, tidsödande och dyrbara förslag skola granskas mången gång av underhuggare, som slumpvis sitta i lagrådet. Vad är det för principer? Vad är det för sparsamhet?

Vidare kommer härtill, att i vår tid mer och mer — och det är det, som man kommer in på i dessa motioner — de s. k. sociala frågorna blivit dominerande. När 1809 års lagstiftare först införde högsta domstolens granskningsrätt, som sedermera överflyttats på lagrådet, var ju syftet, att den skulle granska de rena civillagarna om hur testamenten formellt skulle upprättas och vilka de skulle vara, som skulle få ärva o. s. v., och det var något, som högsta domstolen också borde få se på. Det var en sådan där dekoration, som man efter före-

döme av Montesquieu ville giva den nya liberala eran genom att inrätta en opinionsnämnd och andra sådana vackra, men i tillämpningen överksamma inrättningar. Nu ha emellertid en mängd lagar fått ett utpräglat socialt innehåll, och högsta domstolen iakttog därför varsamhet, i den mån det förekom sådana lagar på den tiden. Den ställde sig ofta även mycket opartiskt. Jag kommer ihåg, att Akarpslagen på sin tid enhälligt avstyrktes av högsta domstolen på grund av de gamla liberala traditionerna, ty då var högsta domstolen ännu icke införlivad, som vi äro allesammans i aktiekonservatismens tidsålder. Det fanns icke så många aktier, som lågo i byråladorna, och därför kunde man mera opartiskt se på förhållandena, och högsta domstolen förklarade, att det var icke någon rättsprincip i en sådan lag. Men riksdagen antog lagen och gjorde en konst i högsta domstolen. Det fanns majoritet för en Akarpslag, och då betydde icke högsta domstolens utlåtande någonting.

Nu tror jag knappast, att ett lagråd skulle avstyrka någon sådan lagstiftning, ty lagrådet har följt med sin tid. Jag har flera gånger iakttagit, hurusom i olika lagar t. ex. ensittarlagen och andra förelegat förbiseenden i lagtexten, varigenom lagens sociala syftsmål till stora delar skulle förfelats. Men det har ej fallit lagrådet in att anmärka. Så snart det sociala ändamålet kunnat gå i putten till följd av en sådan lucka i lagstiftningen, har lagrådet sällan eller aldrig gjort någon invändning. Men kan lagrådet däremot göra något för att av formella skäl förhindra en verksam lagstiftning för sociala ändamål, så framföres ofta ett ganska rikligt florilegium av formella betänkligheter från lagrådets sida.

Därmed är man inne på pudelns kärna. Lagrådets granskning, som härleder sig från 1809 års lagstiftares beslut, att i rena civillagar en juridisk granskning skulle äga rum, har under tidsförhållandena obehörigen överflyttats på lagar, som icke alls voro avsedda. Därför innebär lagrådet, som består av högre ämbetsmän, en konservativ garanti mot det sociala framstegsarbetet. Man har fått ett spärrfäste mot de mänskliga behoven, och det är därför institutionen är så omtyckt av herrarna.

Ur dessa synpunkter har jag emellertid väckt mina motioner, senast år 1924, om att lagrådet skulle avskaffas. Därigenom vinner man, att man blir av med lagrådet, som kostar mycket, och man får reda sig med de institutioner, som finnas och som kosta tillräckligt mycket i alla fall. Men om icke ett sådant yrkande skulle kunna bifallas, hade jag för min del föreslagit, att skyldighet att infordra lagrådets yttrande icke skulle äga rum i fråga om lagförslag, som beröra sociala jordfrågor eller andra ämnen av social natur, och ej heller lagförslag framlagda enligt Konungens förordnande av lagberedningar eller lagkommissioner, sammansatta av minst tre lagkunniga såsom ensamma ordinarie ledamöter. Konstitutionsutskottet sade år 1924: att avskaffa lagrådet, som varit en sådan pärla i vår författning, kan naturligtvis aldrig komma i fråga. Det är däremot en helt annan sak att se till, om man kan lätta på dess arbetsbörda. Men på samma gång avstyrkte konstitutionsutskottet alla de möjligheter, som kunde yppas därtill, och då hade utskottet också avstyrkt själva saken.

Slutligen hade jag yrkat eventuellt en anhållan, att regeringen ville taga under övervägande de olägenheter, som äro förbundna med den åt lagrådet uppdragna lagberedning, samt för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i regeringsformen och andra åtgärder, som av detta övervägande kunna föranledas.

Ett sådant övervägande utlovades också en gång av herr Eliel Löfgren, då han var justitieminister, men sedan har ingenting avhört. Vi äro vanmäktiga, innan vi få en justitieminister, som tar hand om detta ärende. Men det få vi uppenbarligen aldrig, och därför är det knappast värt, att man bråkar om detta

Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)

Ang. lag-
rådets grans-
ningsrätt.
(Forts.)

i riksdagen längre, ty regeringens initiativ är i alla fall nödvändigt tydligen i sådana här frågor.

Vad angår det nu föreliggande förslaget, är detta framkallat av de missförhållanden, som herrarna nyss hört relateras, nämligen att lagrådet är i mycket en partipolitiskt betonad institution, när det yttrar sig i sakfrågor. Då kan man emellertid icke begära annat, än att det skall uttala sin egen övertygelse, som det kallas, eller sin egen klass uppfattning av frågorna. Därför hava motionärerna ansett, att om man skall bibehålla denna granskning, är det bäst att försöka återföra granskningen till att vara en sådan, som högsta domstolen på sin tid gjorde, då den nämligen i regeln icke rörde vid sakfrågan utan höll sig till den juridiska frågan.

Emellertid har jag för min del ej velat gå fram på den linjen och anförde såsom skäl därför: »En sådan anordning är dock knappast utförbar såsom en allmän regel, och rent principiellt är den icke försvarlig. Man kan icke begära, att en person, som granskar ett lagförslag, skall avhålla sig ifrån att bilda sig en egen mening om själva innehållet. Varje människa med omdöme underlåter ändock icke att göra det. Formerna äro till för att tjäna innehållet, och hur skall man kunna riktigt bedöma formerna, om man ej skaffar sig en bild av det innehåll, som de skola tjäna?»

Därför har jag som sagt aldrig kommit med ett sådant förslag som det nu föreliggande. Men det är dock givet, att alltid kan någonting göras i detta syfte, om man icke vill vara med på någonting annat, ty att bibehålla en institution, som verkar för vissa samhällsåskådningar, såsom en officiell institution för oss alla, det är ju orättfärdigt, även om det icke medför olägenheter ur andra synpunkter. En orättfärdighet kan aldrig stå kvar, utan att bli antastad oavslått.

Nu har herr Ljunglund åberopat 16 § i regeringsformen. Enligt detta lagrum skulle man icke få inskränka yttrandefriheten. Man får se till, att det blir principer, som göra sig gällande i lagstiftningen, och icke populära impulser. Då vill jag säga, att i det här fallet är det ju icke någon princip, utan det är en populär impuls, att lagrådet skall få vara uttryck för en viss samhällsklass' åskådning. Det är därför som lagrådet är populärt, på vissa håll.

Jag har intet yrkande, herr talman, då icke huvudfrågan, som ställer det hela på rätt bog, är före, men vid en omröstning kommer jag såsom en opinionsyttring att rösta för reservationen.

Herr Luterkort: Jag har under debatten fäst mig vid ett par yttranden, som jag icke vill låta stå oemotsagda. Dels har utskottets ordförande talat om en munkorgslag, och dels har herr Ljunglund talat om att en sådan begränsning i laggranskningsrätten skulle vara ett intrång i vår magna charta, såsom han sade. Jag förmodar, att han därmed avsåg 16 § i regeringsformen. Därför, sade herr Ljunglund, skulle denna reform vara odemokratisk. Men detta få vi taga med ett visst sinnesjämmod. Jag får säga till herr Ljunglund, att det verkligen finns olika uppfattningar om vad som är demokratiskt, och jag tror icke, att demokratien innebär, att man skall få säga allt vad man vill. Förhåller det sig nu på det sättet, att det i ett samhälle, som växer, är skadligt att hava en sådan här broms, har det ingenting med demokrati att göra, det är ju icke fråga om annat än huru laggranskningsinstitutet lämpligen bör organiseras eller regleras.

Till sist vill jag säga, att jag vill minnas, att herr Ljunglund eller någon annan från hans parti för någon tid sedan riktade ett ganska starkt angrepp mot justitieministern, därför att denne underlåtit åtala vissa antimilitaristiska tidningar. Med den motivering, som herr Ljunglund nyss använde, måste man

ju förmoda, att herr Ljunglund skulle ha ansett justitieministern ha handlat odemokratiskt, om han åtalat.

Jag har intet annat yrkande än det jag förut framställt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Engberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja bevarad.

*Ang. lag-
rådets gransk-
ningsrätt.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till föreskrifter om när ordförande och vice ordförande i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige skola väljas, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckt motion om rätt för kaptenen Gösta Nils Herman Krook att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring i republiken Chiles marin;

nr 48, i anledning av väckt motion om flyttningshjälp åt kaptenen F. M. Neumüller; samt

nr 49, i anledning av väckt motion om flyttningsersättning åt flaggunderofficern O. J. Lindh.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr J. Sandén (nr 108) och den andra inom andra kammaren av herr E. Bernström (nr 231),

*Om inrättande
av en ordinarie
gymnastik-
lärarytjänst vid
Karlstads se-
minarium.*

I) för överförande från och med den 1 juli 1926 av folkskoleseminariet i Umeå på ordinarie stat såsom dubbelseminarium m. m. höja den i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,773,700 kronor, med 25,370 kronor till 1,799,070 kronor;

II) förklara, att följande i nämnda reservationsanslag ingående särskilda poster skulle höjas med nedan angivna belopp, nämligen

a) arvoden åt seminarieläkare, nu 27,000 kronor, med 1,000 kronor till 28,000 kronor,

b) arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 9,900 kronor, med 400 kronor till 10,300 kronor,

Om inrättande
av en ordinarie
gymnastik-
lärartjänst vid
Karlstads se-
minarium.

(Forts.)

e) arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpedition, nu 7,200 kronor, med 200 kronor till 7,400 kronor.

I herr *Sandéns* och herr *Bernströms* berörda motioner hade hemställts, att riksdagen ville besluta att vid Karlstads seminarium inrätta på ordinarie stat från och med den 1 juli 1926 en lärartjänst i gymnastik med lek och idrott och att till följd härav höja den i det gemensamma ordinarie anslaget till folkskoleseminarier ingående posten Folkskoleseminarierna med 3,380 kronor; kommande vid bifall till vad sålunda föreslagits det av Kungl. Maj:t för uppehållande av parallellavdelningar vid vissa seminarier åskade extra reservationsanslaget att kunna minskas med 2,600 kronor.

Herr Sandén: Herr talman! Det är kanske förmätet av mig att gentemot ett enhälligt statsutskott be att få yrka bifall till den av mig och herr *Bernström* i andra kammaren väckta motionen; men då utskottet i sin motivering för avslaget varit synnerligt välvilligt, kanske jag ändå vågar framställa detta yrkande. Utskottet har drivit sin försiktighet väl långt, åtminstone efter vad jag kan finna. Ett bifall till motionen skulle icke medföra några särdeles ökade kostnader för statsverket, men väl medföra mera ordnade förhållanden vid seminariet, och framför allt skänka trygghet åt den person, som bekläder nu ifrågavarande befattning. Tjänsten kan icke på något sätt räknas till de överflödiga, och nödvändigt måste den i en snar framtid överföras på ordinarie stat, då förhållandena icke torde komma att ligga till på det sättet, att man kan räkna med någon indragning av densamma. Men under väntetiden förloras — om jag får använda detta uttryck — den kontinuerliga drift, som väl är önskvärd även i gymnastikundervisningen vid ett seminarium. Under nuvarande förhållanden har nämligen läraren-gymnastikdirektören mindre lön än en folkskollärare i första lönegraden, och han får icke tillgodoräkna sig tjänsteår, vilket naturligtvis gör, att en ung människa, som önskar i någon mån trygga sin framtid, icke kan för längre tid binda sig vid arbetet vid seminariet, utan det måste bli en ständig växling av lärare. Detta är framför allt nu beklagligt, då den gymnastikdirektör, som för närvarande bekläder tjänsten och som är mycket intresserad av sitt arbete och dessutom högt skattad för sin förtjänstfulla insats på gymnastikens område, blir tvingad att lämna sin befattning, såvida riksdagen icke kan tillmötesgå de önskemål, som motionärerna hava framställt.

Under dessa förhållanden och med beaktande av vad utskottet har påpekat, att det icke kommer att medföra någon kostnadsökning för staten, om motionen i fråga bifalles, ber jag, herr talman, att i all korthet få yrka bifall till motionen.

Herr Bergqvist: Herr talman! När det gäller att inrätta ordinarie tjänster på framställning av enskilda motionärer, måste riksdagen iakttaga stor försiktighet. Det är också åt denna princip, utskottet har givit uttryck i sin motivering.

Vad seminariet i Karlstad angår, befinner det sig icke i sämre läge än de flesta andra dubbelseminarier, ty vid de flesta av dessa finns endast en ordinarie gymnastiklärare anställd, och de lärare, vilka såsom extra ordinarie undervisa i gymnastik vid andra seminarier, äro icke bättre ställda än motsvarande lärare i Karlstad. Sålunda finns det icke något särskilt skäl för att man på en enskild motionärs framställning skulle uppföra denna tjänst såsom ordinarie. När Kungl. Maj:t finner tiden mogen för att framställa förslag om uppförande på ordinarie stat av en andre ordinarie gymnastiklärare i Karlstad, lär väl Kungl. Maj:t icke underlåta att göra detta.

Jag anhöller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om inrättande av en ordinarie gymnastiklärartjänst vid Karlstads seminarium.
(Forts.)

Punkten 2.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen, att till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 196,000 kronor.

Ang. folkskoleseminariernas studentkurser.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *J. Weijne* väckt motion (nr 213), däri hemställes, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts berörda framställning, i vad densamma avsåge anslag för studentkurser, måtte till anordnande av parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 165,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Weijnes berörda förslag, i vad detsamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 190,000 kronor.

Herr Pauli: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord om denna punkt i utskottsbetänkandet. Jag ämnar icke framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men det förefaller mig, som om det kunde vara lämpligt att understryka ett par omständigheter, som sammanhånga med detta ärende.

Den ena är själva utgångspunkten för de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna. Denna utgångspunkt är, som vi finna, den överproduktion av folkskollärare, som nu hotar. Man kan ju knappast säga, att den ännu har inträtt, men vi stå just vid en tidpunkt, då den kommer att med varje utexaminerad årskurs tilltaga i allt starkare proportion. Jag delar den av statsrådet uttryckta uppfattningen, att denna överproduktion kanske kan behöva mötas med ännu starkare indragningsåtgärder än de av överstyrelsen föreslagna, och vill därför uttala den förhoppningen, att den utredning av frågan i hela dess vid, som chefen för ecklesiastikdepartementet har ställt i utsikt i statsverkspropositionen, kommer till stånd så snart som möjligt, samt att därpå grundade åtgärder också snarast möjligt vidtagas. Det kan nämligen icke annat än vara till men såväl för statens som för de enskilda studerandenas intresse, att vi här skapa ett fullkomligt onödigt överskott av folkskollärare, som ju på grund av sin examen knappast kunna få användning på andra områden än detta alldeles speciella.

Jag vill tillägga, att nödvändigheten av dessa starka indragningsåtgärder ännu klarare kommit i dagen genom en under de senaste dagarna förd diskussion och genom en enskild utredning, som därvid har framlagts, ehuru jag icke kan yttra mig om tillförlitligheten av dess siffror.

Men samtidigt som jag alltså hoppas, att dessa indragningsåtgärder skola bli verkliga, skulle jag emellertid vilja allvarligt betona att indragningsåtgärderna icke i första hand borde riktas mot det håll, där man av vissa skäl kan vara

Ang. folk-
skolesemina-
riernas stu-
dentkurser.
(Forts.)

frestad att först företaga dem, nämligen studentkurserna. Huvudorsaken till att Kungl. Maj:t och överstyrelsen nu bl. a. önska indraga två av de fyra nuvarande studentkurserna, är ju den, att dessa kurser erbjuda det snabbast verkande medlet att hejda överproduktionen. Genom att inställa dessa ettåriga kurser vinner man på ett enda år samma minskning i lärarproduktionen, som man vinner genom inställandet av en vanlig parallellklass först efter fyra år. Därför ligger frestelsen nära till hands för statsmakterna att betrakta och behandla studentkurserna såsom ett slags säkerhetsventil, en snabbt verkande regulator på lärareproduktionen, så att man, när man på grund av en hastigt ökad efterfrågan på folkskollärare, t. ex. genom förbättring av skolformerna eller andra omständigheter, behöver ökat antal lärare, insätter ett par sådana där studentklasser, och när man sedan finner, att man hastigt behöver sätta ned lärareproduktionen, avkopplar man dessa studentklasser. Det är mycket bekvämt att göra så, men frågan är, huruvida det är riktigt att anlägga endast denna så att säga tekniska synpunkt. Det har nämligen erkänts, även av den motionär i andra kammaren, som nu föreslagit en provisorisk indragning av samtliga för närvarande existerande fyra studentkurser, att dessa studentkurser fylla ett viktigt ändamål. De studenter som, åtminstone under de senare åren, varit elever i dessa kurser, ha, tack vare den starka utgallring, som skett, visat sig vara ett alldeles förträffligt material, och det har intygats både från seminarier och från folkskoleinspektörer, att dessa student-folkskollärare fylla mycket högt ställda fordringar både i det ena och andra avseendet. Dessutom har det också intygats från sakkunnigt håll, att de ha sin särskilt givna plats i folkundervisningsväsendet i städerna och vid folkskolornas överbyggnader. Det har flera gånger förekommit, att elever i dessa studentkurser haft särskilda kvalifikationer, som ha gjort dem lämpade just för lärarbefattningar i fortsättningsskolor med praktisk inriktning. Flera av dem ha t. ex. varit ingenjörer, agronomer o. s. v.

Inför dessa intyg om vikten av att detta element av vår folkskollärarkår bibehålles, kan jag inte finna det lämpligt, att man skulle vid behov kunna helt och hållet för en tid beröva folkskollärarkåren ett sådant värdefullt tillskott. Jag hoppas därför, att de vidare indragningsåtgärder, som komma att ske, icke i främsta rummet, på sätt jag hört föreslås under debatten i andra kammaren, skulle gå ut över de återstående studentkurserna. Jag måste beklaga att det visat sig nödvändigt att för tillfället indraga dessa två. Jag tror, att det hade varit önskvärt, att även de hade kunnat bibehållas. Men under nuvarande omständigheter förstår jag behovet av att tillgripa ett snabbt verkande medel, och jag har därför icke något yrkande att framställa mot de av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet förordade åtgärderna på denna punkt. Men, eftersom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu är närvarande, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att, när de ytterligare behövliga indragningarna efter gjord utredning skola ske, man då söker finna en lämplig proportion mellan studentkurserna och övriga parallellavdelningar och grundar indragningsåtgärderna på en sådan proportion.

Herr Bergqvist: Herr talman! Med instämmande i nästan allt vad herr Pauli har sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iståndsättande av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av motsedd brist i de för ämbetsbyggnaden i kvarteret Murmästaren anvisade medel; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i de för statslån till Låmedsforsen—Särna järnvägsaktiebolag föreskrivna villkor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslag).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, rörande förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 4, angående förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1927 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till bevillning av inkomst m. m.;

nr 5, i anledning av väckt motion om tullfrihet för kalciummolybdat m. m.;

nr 6, angående tullen å motorvelocipeder;

nr 7, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 8, rörande lag angående förbud i vissa fall mot arbetares användande till målningsarbete, vid vilket nyttjas blyfärg;

nr 9, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

nr 10, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 11, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 12, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 13, angående förordning om vissa ändringar i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, m. m.;

nr 14, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 15, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 16, angående lag om ändring i vissa delar av 5 och 6 kap. strafflagen;

nr 17, angående lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommisssegendom kommer att iakttagas;

- nr 18, angående anslag för vetenskaplig bearbetning av vissa, av professor J. G. Andersson hopbragta ostasiatiska arkeologiska samlingar m. m.;
- nr 19, angående lag om ändrad lydelse av § 10 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte;
- nr 20, angående lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;
- nr 21, angående lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister; samt
- nr 22, angående avgivande av förnyad förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, andra stycket, av stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om återgång till majoritetsval i enmansvalkretsar vid val till riksdagens andra kammare; samt

nr 19, i anledning av väckt motion angående krisen i det parlamentariska styrelsesättet och botemedlen däremot;

statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till täckande av kostnaderna för Hans Kungl. Höghet Kronprinsens och Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessans tillämnade besök i Amerika jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av väckta motioner angående förhandlingar mellan staten och Stockholms stad om nordöstra förortsbanans infart till staden;

nr 56, i anledning av väckt motion angående inlandsbanans utbyggande från Kristinehamn till Töreboda;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kraftledningslånefonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny- och ombyggnader vid den Skytteanska lappfolkskolan i Tärna; samt

nr 60, i anledning av riksdagens år 1925 församlade revisorerers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1924—30 juni 1925;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om beredande av erforderlig giltighet åt arbetsgivares utfästelser om pensionering av anställd personal; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion, I: 220, om beredande av ökat skydd åt kroppsarbetarna inom storindustrin m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 207, med förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Justerades protokollen för den 10 och den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande oriktigt utbetalda ersättningar för åt tulltjänstemän lämnad tandvård;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om beredande av medel för anskaffning av ytterligare två ångpannor för ångkraftstationen i Västerås; samt

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående framdragande över svenskt område av väg från Kveli i Norge över Skogen till Tunsjö, jämväl i Norge.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning; samt

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningsslag).

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 97, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Siam avslutad vänskaps-, handels- och sjöfartstraktat.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 18 och 19, statsutskottets utlåtanden nr 31 och 55—60, första lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 207.

Anhållan att få framställa interpellation ang. den utrikespolitiska situationen.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag skall be att få framställa en interpellation.

Under upprepade överläggningar om samverkan mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter har städse emot dem, som velat giva riksdagen något avsevärt, hänvisats till riksdagsordningens stadgande i 56 § om meddelande till riksdagen i »ärende av större allmänt intresse». Av detta stadgande göres då en stor affär. I tillämpningen har emellertid visat sig, att regeringarna ogärna och merendels endast efter påfrestningar givit riksdagen ett meddelande enligt nämnda lagrum.

Nu meddelas genom telegram från Genève, att de svenska delegerade erhållit nya instruktioner. Endast på dylika omvägar får svenska riksdagen och svenska folket vanligen kännedom om sina regeringars åtgöranden i en betydelsefull situation. Regeringen ansåg dock till sist det riktigt och viktigt att giva riksdagen meddelande och tillfälle till diskussion om den första instruktionen.

Det söder ifrån kommande ryktet, att en katastrof kan undvikas genom att Sverige och Tjeckoslovakiet utträda ur rådet, synes visserligen vara en ingalunda förkastlig utväg i en synnerligen brydsam situation. Det är åtminstone från Sveriges sida ett billigt steg, som ändå snart skulle tagas. En dylik lösning kan till och med ha stor moralisk betydelse. Det innefattar en verkningsfull och för folken begriplig kritik av mängen ävlan efter egna fördelar. Låt vara, att även denna ävlan är förklarlig på grund av invecklade och ouppgjorda mellanhavanden i makt- och intressefrågor. Riksdagens rätt att ej bli ställd utanför är dock fortfarande lika oavvislig och en förklaring av läget synnerligen påkallad.

En annan angelägenhet, om vilken svenska folket ej heller bör lämnas i okunnighet, är det i pressen nyligen synliga förljudandet, att en främmande makt hotat med ekonomiska repressalier, för den händelse Sverige bestod sig med en egen mening om vad som bäst gagnade folkförbundets framtid och mänsklighetens sannskyldiga välfärd.

På grund härav hemställes om kammarens tillstånd att få till utrikesministern eller i hans frånvaro till statsministern framställa följande spörsmål:

Kan riksdagen förvänta något meddelande enligt 56 § riksdagsordningen eller genom omedelbart interpellationssvar i följande spörsmål:

1) Vilka äro de närmare motiven och de motsedda förnuftiga följderna av de nya instruktioner, som de svenska delegerade i Genève lära erhållit i stället för dem, som regeringen nyligen meddelat första kammaren, och vilken är regeringens uppfattning i allmänhet om situationen i Genève?

2) Har, såsom det förljudes, en främmande makt till regeringen framfört hotelser om ekonomiska repressalier, för den händelse Sverige i Genève hävdar en egen mening om vad som bäst gagnar folkförbundets framtid och mänsklighetens sannskyldiga välfärd?

3) Vilket svar har regeringen avgivit på den sistnämnda hänvändelsen?

4) Kan det antagas, att berörda ansats till en krigsförklaring mot folkförbundets uppgift och dess medlemmars självbestämningssrätt genom privata ekonomiska sanktioner skall föranleda någon erinran från folkförbundets sida?

*Anhållan att
få framställa
interpellation
ang. den ut-
rikespolitiska
situationen.*

(Forts.)

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Herr *Bergman* väckte en motion, nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Österström* väckte en motion, nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Holmgren* väckte nedannämnda motioner:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 4 juli 1910 om sjukkassor; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Dessa motioner hänvisades till andra särskilda utskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
